

קובץ הממד

ענינים עקריים בגאולה
ומשיח המועדים לזמן הגלות

קובץ 2

מטרת הגלות ותפקידנו וחובתנו בה

פתח דבר

ברגשי גיל ושמחה תוך שבח והודיה לבורא עולם, הננו מוציאים לאור את קובץ "גלות וגאולה" (והוא מסלול הלימוד - שנה ב') בסדרת הקבצים בענייני משיח וגאולה היוצאים לאור במסגרת "חידון גאולה ומשיח".

קובץ זה הוא הקובץ השני בסדרת הקבצים היוצאים לאור בשנה זו, וענינו להסביר מהו מטרת הגלות ותפקידנו וחובתנו בה (אודות חלוקת הנושאים של שאר הקבצים - ראה ב'פתח דבר' לקובץ הראשון בסדרת הקבצים המיועדים לשנה זו).

בהתוועדות ש"ק פרשת תזריע-מצורע ה'תנש"א אמר הרבי בין השאר וזה לשונו (להלן קטעים מספר השיחות תנש"א ח"ב ע' 501. לשלימות הבנת הדברים עיי"ש):

משיח צדקנו עומד לבוא תיכף ומיד, אבל עדיין לא בא בפועל, שלכן דרושה ההשתדלות האחרונה של כל אחד ואחד מישראל להביא את המשיח.

הרבי מבאר (שם) שלימוד ענייני גאולה ומשיח הוא "הדרך הישרה", הקלה והמהירה ביותר מבין כל דרכי התורה, לפעול התגלות וביאת המשיח. ובפרטיות:

"תפארת" - הוא ענין לימוד התורה, ו"מלכות שכתפארת" - הוא לימוד התורה בענייני מלך המשיח ובענייני הגאולה שנתבארו בריבוי מקומות,

- בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה, בנמרא ובמדרשים, וגם - ובמיוחד - בפנימיות התורה, החל מספר הזוהר, ובפרט בתורת החסידות, בתורת רבותינו נשיאינו, ובפרט בתורתו (מאמרים ולקוטי שיחות) של נשיא דורנו - מעין ודוגמא והכנה ללימוד תורתו של משיח.

אופן עריכת הקובץ:

החומר שבקובץ זה הוא ליקוט סוגיות נבחרות בענייני גאולה ומשיח, כתובים בשפה קלה וברורה להקל על החפצים ללמוד ולדעת את יסודות ועיקרי הסוגיות של גאולה ומשיח. החומר מבוסס ברובו ע"פ תורת הרבי וספרי רבותינו נשיאנו.

המקורות והסוגיות המופיעים כאן הם בבחינת טעימה קלה בלבד מתוך האוצר העשיר של תורת החסידות. אך בהחלט הוא יד ו'מפתח' לפתוח את השערים למען דעת את המבנה הכללי של נושאים אלה לרוחב ולעומק כאחד.

בהתאם לכך - כמובן שלא ניתן במסגרת זו להביא את כל המקורות הקשורים לנושאים הנידונים, אשר על כן לא הבאנו את כל המקורות הדנים בסוגיות אלו, כי אם השתדלנו להתמקד במקורות העיקריים הנחוצים להבנת הנושא. לכן אין לראות בקובץ זה חיבור המקיף בשלימות את סוגיות הגלות והגאולה כולה.

בקשר לחומר הנלמד, ובתור הוספה לקובץ זה מודפס כאן השיחה דלקוטי שיחות חלק ט"ו נח שיחה ב, שבו מבואר אשר הטעם להתפתחות חכמת הטבע הוא כדי להשתמש בהם לה' ולתורתו, ענין זה הוא הכנה לביאת המשיח, שאז יהי' "וראו כל בשר" - שהבשר הגשמי יראה אלוקות.

עקב ריבוי הישיבות המשתתפים, ממדנות שונות ושפות שונים, השיחה מודפס כאן בכמקורו באידיש ובתרגום חפשי ללשון הקודש.

ראוי גם להדגיש: כל החומרים שבקובץ זה עברו עיבוד קל, כדי לסכם ולתמצת נושאים אלו בשביל להקל על הלומדים. מובן אפוא, שעל מנת לקבל תמונה ברורה ומקיפה יותר, יש לעיין במקור הדברים, וכפי שצויין במראי מקומות שבשולי הגליון. הדברים אמורים ביתר שאת לגבי נושאים מורכבים ומסובכים בנושאים אלו אשר בוודאי לא באנו להכריע ולקבוע מסמרות, אלא לציין לכללות ביאורי הסוגיות והענינים.

ולסיום, נביע תקוותינו כי הלימוד וה'קאץ' בתורת הגאולה, ובפרט על ידי התאחדות תלמידי הישיבות באופן של 'ויעשו כולם אגודה אחת, לעשות רצונך בלבב שלם' ובאופן ד"הקהל את העם - למען ילמדו" תהיה הפעולה האחרונה ש"תכריע את הכף" ותפעל כבר את התגלות משיח צדקנו, תיכף ומי"ד ממש!

מטה חידון גאולה ומשיח

י"ג אייר תשפ"ב

יום היארצייט של הו"ח עוסק בצ"צ רב פעלים וכו'

הרב ישראל ארי' לייב

ברוקלין נ.י.

חידון גאולה ומשיח קובץ ב'

מפתח ענינים

- פרק א' | הבחירה בגלות בברית בין הבתרים 5
- פרק ב' | גלות בשביל גאולה (ותחילת הגאולה)..... 11
- פרק ג' | ירידה לצורך עלייה..... 17
- פרק ד' | בירור הניצוצות 23
- פרק ה' | חורבן הבית: איך מותר ע"פ נגלה?..... 29
- פרק ו' | החיוב להאמין בביאת המשיח..... 33
- פרק ז' | הציפייה לגאולה..... 41
- פרק ח' | תביעת הגאולה..... 47
- הרחבת ענינים 51
- הוספה: לקוטי שיחות חט"ו פר' נח, שיחה ב'..... 53

הבחירה בגלות בברית בין הבתרים

גלות בתורה

סיפור הגלות מתחיל בזמן ברית בין-הבתרים, שאז הקב"ה כרת ברית נצחית עם אברהם אבינו. מהי כריתת ברית?

באותה תקופה, אנשים שרצו לעשות ביניהם הסכם חשוב במיוחד, היו כורתים (=חותכים) בהמה, ועוברים בין שני החלקים שלה. כך לדוגמא, שני אוהבים כשהם רוצים להבטיח ששום דבר לא יפגע באהבה שביניהם הם מחזקים זאת על ידי כריתת ברית¹. אלא שכשמדובר בכריתת ברית בין אנשים, ייתכן שיחולו שינויים והברית תיפסק, אבל כשהקב"ה כורת ברית עם יהודי הרי זו ברית עולם, ברית נצחית שלא ייתכן בה שום שינוי².

בזמן כריתת הברית, הקב"ה גם בישר לאברהם³: "ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום ועינו אתם". חז"ל ביארו שבברית בין-הבתרים נרמזו כל הגלויות של בני ישראל במשך הדורות, עד הגאולה השלימה על-ידי משיח-צדקנו.

הגלויות שבהם גלו עם ישראל (אחרי גלות מצרים) מחולקות לארבע גלויות: בבל, מדי (פרס), יוון, אדום (רומי והגלויות שאחריה) - שבגלות זו אנו נמצאים עכשיו. חז"ל מבארים שארבע הגלויות האלה נרמזות (בסיפור ברית בין הבתרים) בפסוק⁴: "והנה אימה

(1) ר"י בכור שור עה"ת, בראשית טו, ט.

(2) לקו"ש חכ"ה ע' 87-88.

(3) בראשית טו, יג.

(4) שם טו, יב.

חשכה גדולה נופלת עליו". ובלשון המדרש⁵: "אימה - זו בבל, חשכה - זו מדי, גדולה - זו יוון, נופלת עליו - זו אדום".

במדרש פרקי דרבי אליעזר⁶ מובא הלימוד הזה ביותר אריכות (ובכמה שינויים). שם מבואר שכל הגלויות נרמזות גם בבעלי-החיים שאברהם בטר (=חתך): "עגלה משולשת⁷ - זו היא מלכות אדום. ועז משולשת - זו היא מלכות יוון... ואיל משולש - זו היא מלכות מדי ופרס. ותור (=שור⁸) - אלו בני ישמעאל". המדרש שם ממשיך שאברהם אבינו בטר (=חתך) את החיות הללו, כדי להחליש את כוחן, ובלשונו: "אלמלי לא בטר, לא היה העולם יכול לעמוד בפניהם; הואיל ובטר אותם - תשש כוחם".

צמיחת הגאולה

בהמשך הפסוקים אודות ברית בין-הבתרים, מובא שאברהם אבינו לא חתך את הגוזל (=יונה⁹)¹⁰. בפרקי דרבי אליעזר מובא ההסבר לכך, כי ה'גוזל' רומז לעם-ישראל, ולכן לא חתך אברהם את הגוזל. המדרש גם מבאר את הפסוק "וירד העיט (=ציפור) על הפגרים (=חתיכות הבהמות) וישב אותם אברם"¹¹, שה'עיט' רומז למשיח בן-דוד. ובלשון המדרש: "ירד עליהם העיט, לאבדם ולפזרם מן העולם... ואין עיט אלא בן-דוד... היה אברהם עומד ומניף עליהם בסודרים (=מטפחת) שלא ימשול בהם העיט עד הערב".

והדברים תמוהים ביותר: אם ה'עיט' רומז למשיח בן-דוד, מדוע עמד אברהם ו'הניף בסודרים' כנגדו. האם אברהם אבינו ביקש לעכב את הגאולה?

ביאור העניין: רבי יצחק אברבנאל¹² מחלק את זמן הגלות לשלושה חלקים: החלק הראשון, שבו עדיין אין הגאולה יכולה לבוא; החלק השני, שבו כבר יכולה לבוא הגאולה, אך אם תבוא אז, עדיין לא תהיה הגאולה בתכלית השלמות המיועדת לנו; החלק השלישי, שבו הגאולה כבר מוכן ומזומן, והיא חייבת לבוא אז ("זמן חיוב בואו").

על-פי היסוד הזה מסביר אברבנאל את עניינו של ה'עיט' ומבאר שהמדרש כאן מלמד על אורך הגלות. המחזה של ברית בין-הבתרים התחיל בלילה, נמשך ביום והסתיים בערב.

(5) בראשית רבה פרשה מד, יז.

(6) פרק כט.

(7) ראה במפרשים עה"פ כמה פירושים במילה "משולשת": א) שלשה בהמות. ב) בהמה בת שלוש שנים.

ג) בהמה חשובה.

(8) פירוש מהרז"ו על הפדר"א שם (ד"ה תור).

(9) ראה שם (ד"ה מכאן).

(10) בראשית טו, י.

(11) בראשית טו, יא.

(12) ישועות משיחו (מהדורת תשע"ז) ע' 32-35 (נדפס גם בפרד"א מהדורת זכרון אהרן ע' תקכב ואילך).

בלילה לא בא ה'עֵיט' כלל, משום שהלילה מסמל את הזמן שבו עדיין אין הגאולה יכולה לבוא ("זמן הימנע ביאת בן-דוד, שהוא גבול הגלות ההכרחי"). אבל "משיחא השמש, שהיה זמן אפשרות ירידת העיט, אז הוצרך אברהם להניף בסודרין עד הערב, שהוא יהיה קץ הגלות". זאת, משום שאילו הייתה באה הגאולה קודם זמנה, לא היו באים עמה "נקמת האויבים העצומה ואותן הגאולות הנוראות שידעו הנביאים". נקמת הקב"ה באויבי ישראל יקרה אך ורק בזמן המיועד להגעת הגאולה ("זמן חיוב בואו") ולא קודם לכן.

האברבנאל מוסיף ומסביר: "כל זה ראה אברהם בנבואתו . . . ולא הרהר אחר מדותיו יתברך". כלומר: אברהם אבינו ראה וידע מה שנקבע כבר מלמעלה שלא תהיה נקמה באומות העולם עד הזמן המיועד לכן. אבל אברהם אבינו קיבל עליו את הדין של הקב"ה, ולכן עמד אברהם ו'הניף בסודרים' - מלשון סדר - שהדברים יתנהלו על-פי הסדר שנקבע להם, עד שיגיע ה'ערב', שהוא זמן הגאולה השלימה.

אנו לומדים מעצם ההנפה של אברהם בסודרים על החיות, אשר הזמן בו ה'עֵיט' (בני ישראל) יטרוף את הפגרים (המסמלים את אויבי ישראל), לא יקרה טרם הזמן הראוי לכך. בתור סימן ואות לכך - מנע אברהם מה'עֵיט' מלטרוף את הפגרים עד הערב, שהוא קץ הגלות. אך ורק בזמן הראוי לגאולה תבוא העונש על אויבי בני ישראל ויהיה הגאולה באופן של שלימות.

קשר נצחי

בהשקפה ראשונה, כל פרשת ברית בין-הבתרים, מעוררת תמיהה. איך ייתכן שדווקא בשעה שהקב"ה כורת ברית של אהבה והתקשרות נצחית עם אברהם, הוא מבשר לו בשורות קשות כאלה, על ארבע גלויות?

אי אפשר לומר שהקב"ה ידע שבני ישראל יחטאו ולכן בעתיד יבטל הברית ח"ו. וכי לשם מה כורתים שני אוהבים ברית ביניהם, והלוא גם בלי הברית הם אוהבים זה את זה? אלא מטרתה של כריתת הברית היא לעשות את האהבה שביניהם לאהבה נצחית, שגם אם תבואנה סיבות שתהיה בהן נתינת מקום לערער את האהבה, תשמור הברית עליה שלא יפגע הקשר הנצחי בין שני האוהבים. אם-כן, כריתת הברית בין הקב"ה לאברהם אבינו, משמעותה היא שגם אם יחטאו בני ישראל ואף אם הם יתנהגו כאילו אינם מכירים במציאות של הקשר שלהם אל הקב"ה - לא תהיה חלישות באהבת הקב"ה לעם ישראל. איזה מקום יש אם-כן לבשורת הגלות דווקא בזמן כריתת הברית?

בתורת החסידות מוסבר על כך¹³, כי מכאן אנו לומדים על מהותה הפנימית העמוקה

13) ע"פ לקוטי שיחות ח"ב ע' 359 ואילך ועוד (ראה גם דברי הרי"כ ז"ל ב'כפר חב"ד' גליון 201 ע' 12).

של הגלות. אמנם בחיצוניותה הגלות היא מצב שלילי ביותר, אבל בפנימיותה היא מהווה הכנה לגילוי הנעלה שיופיע בגאולה העתידה. רק בראייה חיצונית הגלות היא עונש, אך בפנימיות העניינים, הגלות היא גילוי אהבתו העצומה של הקב"ה לעם ישראל, מכיוון שעל-ידי הגלות הוא מביא את הגאולה השלימה.

מובן מעצמו אשר למעלה נרגש רק הפנימיות של הגלות אשר כל מטרתה הוא גאולה. לכן, דווקא בשעת כריתת הברית בין הקב"ה לאברהם אבינו, בעת שהתגלה פנימיות הקשר שבין הקב"ה לבני ישראל, היה הזמן המוכשר בו הודיע הקב"ה אודות גילוי הגאולה. משום שדווקא בזמן בו התגלה קשר פנימי זה, יתכן שבעת שמדברים על עניין הגלות - יראו רק את האור הפנימי הנפלא של הגאולה. זוהי הסיבה שדווקא בשעת ברית בין הבתרים המבטאת את האהבה העצמית של הקב"ה לעם ישראל נזכרה גם הגלות, מכיוון שבפנימיותה מבטאת גם היא את אהבתו של הקב"ה לישראל, ואדרבה אהבה גדולה ביותר.

בכדי שיהיה לעם ישראל הכוח לעמוד בקושי הגלות, ולהאמין שאין תקופת הגלות פירוד חלילה בין הקב"ה לעם ישראל, הודיע הקב"ה על הגלות דווקא בעת כריתת ברית בין הבתרים. בכך התברר לדורות, שאהבתו של הקב"ה לעם ישראל היא נצחית ובלתי תלויה, ובפנימיות גם הגלות עצמה היא גילוי אהבה זו, מכיוון שדווקא מתוך הגלות צומחת הגאולה.

אהבה ברגע החורבן

הגלות התחילה בעת חורבן בית המקדש. מיום זה נפתחה הגלות האיומה והנוראה, שבה אנו נמצאים עד היום הזה. על רגע החורבן מספרת הגמרא¹⁴: "בשעה שנכנסו נכרים להיכל, ראו כרובין המעורין (=דבוקים ומחובקים) זה בזה. הוציאו לשוק ואמרו: ישראל הללו שברכתן ברכה וקלתן קללה יעסקו בדברים הללו". כלומר: הגויים זלזלו באופן עמידת הכרובים בשעת החורבן¹⁵ ואמרו: בני ישראל שהם מלאים ביראת שמים יעסקו בדברים הללו ויעשו בבית המקדש צורות כגון אלה?

דרך עמידת הכרובים

דברי הגמרא בסיפור הכרובים המזולזלים בשוק קשים ומבהילים הם, אבל דווקא מתוכם ניתן למצוא רמז לנחמה עמוקה. עלינו לשים לב לדרך עמידת הכרובים בשעת

(14) יומא נד.ב.

(15) חידושי אגדות על אתר. בעניין ישוב הדברים עם הידוע שארון הברית נגנז כבר בימי יאשיהו, ראה:

ילקוט שמעוני מלכים קפח, חידושי הריטב"א בבא בתרא צט, א.

החורבן - "מעורין זה בזה".

בגמרא¹⁶ יש מחלוקת בדבר עמידת הכרובים בבית המקדש: "חד אמר פניהם איש אל אחיו, וחד אמר פניהם לבית". כלומר, לפי דעה אחת פנו הכרובים איש אל אחיו, ואילו לפי הדעה השנייה הם עמדו וגבו של האחד כלפי רעהו. בקשר לזה הגמרא אומרת: "כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום".

דהיינו שעמידת הכרובים הייתה משתנה על-פי מצבם של בני ישראל. בשעה שבני ישראל היו עושים את רצון ה', היו הכרובים פונים איש אל אחיו ומסמלים את אהבת הקב"ה לעמו, כפי שהרשב"ם מפרש: "דוגמת חיבת זכר ונקבה האוהבים זה לזה סימן שהקב"ה אוהב את ישראל". כך מצאנו גם במסכת יומא¹⁷:

"בשעה שהיו ישראל עולין לרגל מגלגלין להם את הפרוכת ומראין להם את הכרובים שהיו מעורים זה בזה, ואומרים להם: ראו חיבתכם לפני המקום".

אם כן, כאשר הכרובים פונים איש אל רעהו ("מעורין זה בזה") הדבר מסמל את אהבתו של הקב"ה לעמו ומוכיח שישראל עושים רצונו של מקום. לכאורה איך ייתכן שברגע החורבן הנורא, כאשר הקב"ה שופך על בית המקדש את חרון-אפו, יעמדו הכרובים באופן שמסמל אהבה וחיבה לעם ישראל!?

נקודת ההסבר המבואר בתורת החסידות היא¹⁸, שברגע שהתחילה הגלות, אף-על-פי שבחיצוניות - למטה הגלות היא העלם והסתר נוראי, אבל למעלה, הגלות הוא ביטוי לאהבתו של הקב"ה ולכן דווקא באותו רגע היה 'עת רצון', שבו התגלה אור הגאולה, אלא שלפועל בהשתלשלות הדברים למטה נעשה מזה גלות.

(16) בבא בתרא צט, א.

(17) שם, א.

(18) ראה ספר המאמרים מלוקט כרך ב, עמ' 369. לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 360 ואילך. ביאור הדברים

באריכות להלן בסמוך.

☞ **גלות בתורה:** סיפור הגלות מתחיל בברית בין הבתרים. חז"ל ביארו שבפסוק "והנה אימה חשכה גדולה נופלת עליו" נרמזו כל הגלויות של בני ישראל, ועל-ידי-זה שאברהם אבינו חתך את הבעלי-חיים השונים נחלש כוחם של האומות.

☞ **צמיחת הגאולה:** בזמן ברית בין הבתרים אברהם אבינו הניף בסודרים בכדי שהעיט לא יטרוף את הפגרים. בכך מרומז שאברהם קיבל את גזירת הקב"ה שמלך המשיח (ה"עיט") יבוא בזמנו הראוי ורק אז יגיע העונש לאויבי בני ישראל.

☞ **אהבתו של הקב"ה:** הסיבה שדווקא בזמן ברית בין הבתרים הודיע הקב"ה על הגלות, היא משום שדווקא אז בזמן שהתגלה פנימיות הקשר שבין הקב"ה לבני ישראל, היה הזמן המוכשר בו אפשר לראות את הפנימיות של הגלות: אהבתו של הקב"ה.

☞ **אהבה ברגע החורבן:** בשעת חורבן המקדש הכרובים היו "מעורין זה בזה" משום שלמעלה דווקא אז היה עת רצון וגילוי אהבתו של הקב"ה.

גלות בשביל גאולה (ותחילת הגאולה)

משל רב ותלמיד

בחסידות¹⁹ מבואר פנימיות ענין הגלות, על-פי משל מהשפעת הרב לתלמיד: כאשר הרב מלמד את תלמידו נושא מסויים, הוא מתייחס מתוך שימת-לב אל התלמיד. משא"כ בעת שנופל בשכל הרב ענין חדש, זהו מה שנקרא "הברקת השכל".

מהו "הברקת השכל"? הברקת השכל הוא השלב הראשון בהבנת עניין שכלי. בדיוק כמו ברק המבריק שמאיר פתאום את חשכת הלילה, כך בהבנת ענין מסויים יש "הברקת השכל", שפתאום העניין שמשתדל להשיג נופל במחשבתו, בנקודה אחת כללית.

מצד הסדר וטבע של הברקת השכל, בהכרח הדבר הוא שהרב יצטרך לחשוב על השכל החדש, זאת מכיוון שאם לא מתייחסים מיד אל השכל הרי היא נעלמת, ואחר-כך לא יועילו שום יגיעות. ולכן מצד עוצם פנימיות אהבתו של הרב להתלמיד, רצונו לסיים תחילה את הבנת השכל החדש, כדי שיוכל לאחרי משך זמן ללמד את השכל הזה גם לתלמידו.

בשעה שהרב משים לב אל הברקת השכל החדש, הנה ככל שתגדל שימת לבו לשכל החדש, נחלשת השימת לב שלו אל התלמיד בזמן זה. כלומר, ככל שהשכל החדש יהיה נעלה ועמוק יותר - תגדל יותר שימת הלב אליו, ובמילא מתגבר יותר העדר השימת הלב להתלמיד בשעה זו, ועד שאצל התלמיד נעשה ענין של גלות וחורבן.

אלא שזהו רק בחיצוניות, אבל בפנימיות העניין הרי זה תכלית הגילוי, ואדרבה, דבר

19 ראה מאמר ד"ה איתא בפסיקתא להרה"ק החסיד מו"ה הלל הלוי מפאריטש נ"ע (נדפס בפלח הרמון - מאמרים ורשימות (ירושלים תשנ"ב) ס"ע לט ואילך).

זה עצמו הוא בשביל טובת התלמיד. בכך שהרב מסלק את שימת לבו מהתלמיד כדי לקבל את השכל החדש, הרי זה מורה על גודל ויוקר השכל החדש, עד שכדאי שלרגע יהיה אצל התלמיד ענין של גלות וחורבן, ובלבד שסוף-כל-סוף יהיה ניתן לגלות לתלמיד את השכל החדש.

ונמצא, שככל שההעלם גדול יותר, הרי זה עצמו מורה על גודל הגילוי - שהשכל החדש הוא יקר ביותר, ומצד גודל אהבתו אל התלמיד, שרוצה לגלות לו את השכל החדש, כדאי שלשעה יהיה העלם וסילוק, ובלבד שסוף-כל-סוף יגיע אליו השכל החדש.

כך גם יובן בפנימיות ענין הגלות. הגם שבחיצוניות הרי זה גלות וחורבן, מכל-מקום, בפנימיות הרי זה תכלית הגילוי ביותר - הגילוי של הגאולה העתידה, ומצד הגילוי של הגאולה העתידה כדאי שלשעה יהיה גלות וחורבן בחיצוניות, ובלבד שסוף-כל-סוף יבוא הגילוי של הגאולה העתידה.

לכן בגלות הזו רואים, שככל שנמשך הגלות, מתמעט גילוי האלקות. בהתחלת הגלות היה הגילוי על-ידי התנאים, ואחר-כך האמוראים, וככל שנמשך הזמן נעשה ההעלם גדול יותר, ועד שבדורות האחרונים דעקבתא דמשיחא הרי כמעט ואין גילוי כלל. כביכול יש "סילוק" השפעת האלקות ככל שגובר הגלות. אבל כל-זה הוא למטרת שלימותה של הגאולה, בדיוק כמו המשל מהשפעת רב לתלמיד שככל שמתגלה יותר השכל החדש אצל הרב, מתמעט השימת לב אל התלמיד, וה"סילוק" הוא בכדי שאחר-כך יוכל הרב ללמד לתלמידו את השכל החדש. ככל שקושי הגלות מתגבר בגשמיות וברוחניות, יודעים אנו שמתקרב שעת גילוי ההשפעה - הגאולה²⁰.

נחמה כפולה

זהו גם הפירוש בדברי הנביא²¹: "נחמו נחמו עמי". נחמה רגילה משאירה את הצער ועוגמת-הנפש, והיא רק נותנת איזה גמול ועניין צדדי נוסף עליהם. למשל, אדם שביתו נשרף יכול לקבל במתנה במקום זה, שני בתים חדשים. במצב כזה, הצער שהיה לו בעת שריפת הבית היה מוצדק, אלא שהוא מתנחם בבתים שניתנו לו. אמנם קיימת נחמה מסוג שונה. נחמה שמביאה את האדם להכרה, שמה שהיה נראה לו כדבר שלילי ומזיק - היה טוב, לאמיתו של דבר. זוהי נחמה כפולה ("נחמו נחמו"), שהופכת את המעשה הכואב עצמו למעשה של חסד ורחמים.

(20) לקו"ש ח"ב ע' 360 ואילך.

(21) ישעיהו מ, א.

דוגמה לכך אנו מוצאים בסיפור הגמרא²², על נחום איש גם זו. הוא הוליך מתנה לקיסר, ובדרך החליפו בעלי האכסניה את התיבה של אבנים טובות בעפר. הקיסר כעס, כמובן, ורצה להורגו. לכאורה, היה זה מצב שלילי, מכאיב ומצער, אולם הוא האמין ש"גם זו לטובה". ואכן, לבסוף קרה הנס ואותו עפר נהפך לכלי נשק, שבאמצעותו ניצח הקיסר את אויביו, והוא גמל על כך לנחום איש גם זו ברוחב לב.

כאן התברר, שהחלפת התיבה של אבנים טובות בעפר מלכתחילה לא היתה דבר שלילי, אלא אדרבה, טוב נפלא, ורק שלא היה ידוע. וכך בענייננו: הנחמה הכפולה מגלה כיצד בתוך ייסורי הגלות עצמם הסתתרו רחמי הלא-מוגבלים של הקב"ה. נחמה כפולה זו באופן מושלם תהיה לעתיד לבוא. אז נוכל לומר²³: "אודך ה' כי אפת בי". כלומר, נודה לה' על הצרות שהיו בזמן הגלות²⁴.

פרשת שירה

זהו גם הסיבה שפרשת האזינו נקרא בשם "פרשת שירה". בהשקפה ראשונה לכאורה חלק גדול מפרשה זו הוא תוכחה ופורענות ואם-כן לא מובן למה נקרא בשם "פרשת שירה"? התשובה לכך הוא: פרשת האזינו נקראת שירה על שם החלק הסופי שלה שבו נאמר²⁵: "הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו". זוהי ההבטחה האלוקית כי לאחר כל הצרות והייסורים תבוא בסופו של דבר הגאולה האמיתית והשלמה, ואז יקויים בגשמיות הפסוק "הרנינו גוים עמו". ב"אותו הזמן ישבחו האומות את ישראל, ראו מה שבחה של אומה זו שדבקו בהקב"ה בכל התלאות (=צרות) שעברו עליהם ולא עזבוהו, יודעים היו בטובו ובשבחו"²⁶.

אודות הבטחה זו כותב הרמב"ן בלשוננו²⁷: "וזה דבר ברור כי על הגאולה העתידה יבטיח, כי בבנין בית שני לא הרנינו גוים עמו רק לעגו עליהם. והנה אין בשירה הזאת תנאי בתשובה ועבודה רק היא שטר עדות שנעשה הרעות ונוכל, ושהוא יתברך יעשה בנו בתוכחות חימה אבל לא ישבית זכרנו, וישוב ויתנחם ויפרע מן האויבים בחרבו הקשה והגדולה והחזקה, ויכפר על חטאתינו למען שמו. אם כן השירה הזאת הבטחה מבוארת בגאולה העתידה על כרחן של מינין".

אמנם הרבי מסביר את הדברים בעומק יותר²⁸. לאמיתו של דבר כל הפרטים שבשירה

(22) תענית כא, א.

(23) ישעיה יב, א.

(24) להרחבה בזה ראה: לקוטי שיחות ח"ב ע' 360 ואילך; שם ע' 393 ואילך.

(25) לב, מג.

(26) שם, רש"י ד"ה הרנינו.

(27) שם לב, מ.

(28) לקוטי שיחות חלק כד ע' 233.

כולל דברי התוכחה שבה, הדנים בחטאים ובעוונשים - לא זו בלבד שהם מבטאים את הנאמר בתחילת השירה²⁹: "הצור תמים פעלו, כי כל דרכיו משפט, א-ל אמונה, ואין עול צדיק וישר", אלא גם שכל מה שקרה לעם ישראל (אפילו מה שנראה כהיפך הטוב), נגרמות על ידי הקב"ה למען מטרה אחת - הגאולה האמיתית והשלימה באחרית הימים. כלומר: כל העניינים הללו הם שלבים בסדר העליות המביאים לידי הטובה המושלמת לישראל, ועל ידי כך תתגלה לעתיד לבוא מלכותו של הקב"ה בשלימותה.

ציון שדה תחרש

זהו גם הביאור בסיפור הבא אודות ר' עקיבא. הגמרא בסוף מסכת מכות מספרת על ר' גמליאל ר' יהושע ר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבא שהיו עולין לירושלים. בבואם להר-הצופים ראו את חורבן ירושלים וקרעו את בגדיהם, וכשהגיעו להר הבית וראו שועל יוצא מבית קדש הקדשים החלו לבכות ור' עקיבא צחק. לפליאתם של חכמינו ז"ל על התנהגותו המוזרה הלזו של ר' עקיבא המצחק בשעה ששועלים מהלכין בקודש, השיב ר' עקיבא שמאחר ונבואה הראשונה של הגלות והחורבן שבו נאמר³⁰ "לכן בגללכם ציון שדה תחרש" התקיים בגשמיות במלואו, בטוחים אנו גם בנבואת הגאולה שהיא תתקיים בגשמיות כפשוטה ובמילואה.

הרבי מבאר למה ציין רבי עקיבא בקשר לנבואת החורבן את הפסוק "ציון שדה תחרש" ולא נבואה אחרת³¹. עניין חרישת שדה איננה כדי לקלקל את השדה אלא להיפך, היא הכרחית בכדי להביא את השדה למצב של שלימות הצמיחה. ועל דרך זה מובן בקשר לגלות, אשר דווקא החורבן והחרישה שראו עד למקום קדש הקדשים, הוכיח שגם הגאולה והצמיחה של עם ישראל תהיה בשלימות. כלומר, התועלת שבגאולה איננה דבר טוב שבא משום דבר אחר רע, אלא זהו דבר אחד משום שהפיכת הקרקע (גלות) היא חלק מגוף פעולת הצמיחה (גאולה), כמו שנאמר בפסוק "ציון שדה תחרש".

גלות דבר שלילי

אף-על-פי שהתבאר עד כה שהגלות היא 'ירידה לצורך עליה' ובפנימיות העניינים גם בגלות יש תועלת פנימי, ברור שבזמן הגלות היחס של בני ישראל אל הגלות צריך להיות כמו אל דבר שלילי לחלוטין. ובלשונו של הרבי בשיחת הושענא-רבה ה'תשד"מ³²:

(29) דברים לב, ד.

(30) מיכה ג, יב.

(31) לקוטי שיחות חלק יט ע' 67 ואילך.

(32) תורת מנחם התוועדות תשד"מ ח"א ע' 291-289. דברים אלו נאמרו ע"י הרבי במרירות עצומה,

ומידי פעם בפעם נקטעו בכייות.

"לאחרי כל הביאורים דירידה צורך עליה, הרי כללות ענין הגלות, ובפרט אריכות הגלות עד ש'כלו כל הקיצין' ועדיין לא נושענו, אין לו מקום והסברה בשכל (אפילו שכל דקדושה) כלל וכלל דמכיון שהקב"ה הוא 'כל יכול' הרי בודאי שביכולתו להביא את כל ה'שטורעם' של העליה למעלה מעלה ביותר ללא צורך בענין של גבורות!

"ועל פי זה - הענין ד'אודך ה' כי אנפת בי', שלעתיד לבוא יודו בני ישראל להקב"ה על ענין הגלות, אינו שייך להבנה והשגה בשכלו של האדם, אלא ענין זה הוא באופן של אמונה בלבד. לעתיד לבוא תתגלה מעלת הגלות, אבל בזמן הזה - אין זה בגילוי. דהנה, אף שכל עניני התורה, 'תורה אור', הם באופן של גילוי, ועד שכמה וכמה ענינים באים בהבנה והשגה בשכלו של האדם, אפילו בשכל האנושי, ועל-אחת-כמה-וכמה בשכל דנפש-האלוקית, הרי ענין זה (ביאור מעלת הגלות) אינו בגילוי ...

"וטעם הדבר (שהקב"ה העלים ענין זה), מכיון שרצונו של הקב"ה שיהודי יבקש ויצעק באמיתיות 'את צמח דוך עבדך מהרה תצמיח', 'כי לישועתך קוינו כל היום'. ואם תהיה איזו נקודה בשכל דנפש-האלוקית ששם מובן שיש ענין טוב בגלות, שוב לא יוכל לצעוק 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח' באמיתיות ובכל ה'שטורעם'!

"הקב"ה רוצה אמנם שיהודי יאמין באמונה פשוטה ש'טוב וישר ה', ויאמין שלעתיד לבוא יאמרו 'אודך ה' כי אנפת בי', אבל חס ושלום שענין זה יונח בשכל (אפילו בנקודת השכל בלבד), שהרי אז לא יוכל לקיים את רצונו של הקב"ה לצעוק באמיתיות 'כי לישר עתך קוינו כל היום', כל רגע ורגע שביום!

"ונמצא שתובעים מיהודי דבר והיפוכו, מצד אחד עליו להאמין שלעתיד לבוא יאמרו 'אודך ה' כי אנפת בי', וביחד עם זה - עליו לצעוק בכל כוחות נפשו האלקית שרצונו לצאת מהגלות!".

☞ **משל רב ותלמיד:** משל: בשעת הברקת השכל הרב אינו מתייחס אל התלמיד לפי שעה, בכדי שאחר-כך יוכל לגלות לתלמיד את השכל החדש. ככל שההעלם גדול יותר הרי זה עצמו מורה על מעלת השכל החדש. נמשל: ככל שגובר הגלות יש "סילוק" יותר גדול של השפעת אלקות, בכך שאחר-כך תבוא שעת גילוי ההשפעה - הגאולה.

☞ **נחמה כפולה:** בזמן הגאולה נראה כיצד בתוך ייסורי הגלות עצמם הסתתרו רחמיו הלא-מוגבלים של הקב"ה.

☞ **פרשת שירה:** פרשת האזינו איננה נקראת "פרשת שירה" רק על-שם סופה שבסופו של דבר תבוא בזמן הגאולה העונש הראוי לאויבי ישראל, אלא יתר על-כן: כל הפרטים שבשירה כולל דברי התוכחה שבה, הדנים בחטאים ובעונשים הם שלבים בסדר העליות המביאים את הגאולה.

☞ **ציון שדה תחרש:** כשם שחרישת שדה נועד להביא את השדה למצב של שלימות הצמיחה, כך דווקא החרישה, החורבן והגלות הם חלק מפעולת צמיחת הגאולה.

☞ **גלות דבר שלילי:** ברור שגם אחרי כל הביאורים, גלות הוא דבר מושלל בתכלית שאינו מובן בשכל האנושי, ויהודי צריך לקיים רצון הקב"ה ולצעוק באמיתיות שרצונו לצאת מהגלות.

ירידה לצורך עלייה

מהי תכלית הגלות?

הגמרא נותנת משל על ענין הגלות מזריעה¹. על הפסוק²: "וזרעתיה לי בארץ", אומרת הגמרא: "כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין!". כלומר, אף על פי שמצד הזרעים שמכניס לאדמה הרי יש כאן אבדן וכיליון, שמפסיד את הזרעים, אבל מכל-מקום עושים כן כיון שיודעים שלאחר זמן תצמח מהזריעה כמות הרבה יותר גדולה של חיטים ממנה שזרע. רק מי שאינו מכיר את האופן שהתבואה צומחת חושב שלהכניס את החיטים לאדמה זה אבדן וכיליון, אבל מי שמבין, יודע שזו זריעה וצמיחה.

באופן זה צריכים אנו להבין את הגלות. תוכן הגלות הוא כמו זריעה³. כלומר, אכן הסיבה החיצונית של הגלות היא החטאים של בני ישראל, אבל בפנימיות העניינים ירידה זו היא לצורך עלייה, וכשתבוא הגאולה נכיר ונראה כולנו את ה'יבול' הרב שצמח מתוך צרות הגלות וייסוריה. זהו גם הביאור במה שנאמר בפסוק⁴: "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור". מאחר שהקב"ה הוא אשר הביא עלינו את החורבן והגלות, והוא הרי מקור החיים, הטוב והחסד, הרי ברור שגם בתוך הגלות יש בפנימיות עניין נעלה, שזוהי הגאולה שתבוא על-ידה.

כ"ק אדמו"ר הזקן במאמר, נותן משל המסביר את ענינו של הגלות. אנו רואים שסוחר הרוצה להכפיל את כספו חייב להוציאם תחלה מרשותו ולקנות בהם סחורה, ועד שמר ויחיה אין בידו כלום (שהרי הוציא כל כספו). והוא הדין לענין הגלות: דווקא על ידי גלות ישראל בשעבוד-גלויות, כך שנשארו בלי שום דבר, אפשר להגיע ל"רווח" העצום - הגי

(1) פסחים פז, ע"ב.

(2) הושע ב, כה.

(3) ראה תורה אור ע' נד, ע"ג ואילך ועוד.

(4) תהלים לו, י.

לוי האלוקי הנעלה שיהיה לעתיד והשלימות של תחיית המתים וכל הנחמות שיתממשו לעתיד⁵.

צדקה עשה הקב"ה

בהשקפה ראשונה, הגלות היא מצב של 'ירידה'. הקב"ה הגלה את עם ישראל והפיץ אותם בכל העולם ועם ישראל סובל שנים רבות כל-כך. אבל חז"ל אומרים על הגלות⁶: "צדקה עשה הקב"ה לישראל שפיזרן לבין האומות". כלומר, הגלות היא צדקה שה' עשה לנו.

הביאור למה גלות בין האומות נחשב כמו צדקה של הקב"ה, קשור למושג שנק' רא "עבודת הבירורים". תפקידנו בעולם הוא לברר את הטוב המעורב ברע. לשחרר ולהוציא את ניצוצות הקדושה המוסתרים בעולם הזה, על-ידי קיום מצוות בדברים גש"מיים. המטרה היא לסיים את עבודת הבירורים ולהגיע לגאולה.

כשעם ישראל מפוזרים בגלות הם מתגוררים בכל מדינה בעולם, וכך יש אפשרות לכל יהודי "לאסוף" את ניצוצות הקדושה במקום בו הוא נמצא. לכן הגלות היא צדקה של הקב"ה, כי על-ידי הגלות אנו מבררים את הניצוצות שבכל מדינה ומכינים את העולם לגאולה.

דברים אלו מרומזים גם בלשון הגמרא⁷: "לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיייתוספו עליהם גרים". לפי הפירוש הפשוט של הדברים נשאלת השאלה הבאה⁸: הרי המספר של גרים כפשוטו שנתגיירו במשך כל דורות הגלות היה מועט ביותר, ואיך אפשר לומר שבשביל מספר מועט כזה, היה תכלית כל ההעלמות וההסתרים של הגלות?

בתורת החסידות מוסבר⁹ על-כך שאין הכוונה רק לגרים כפשוטו, אלא הכוונה ב"גרים" כאן היא גם לניצוצות הקדושה המצויים בכל עניני העולם¹⁰. המטרה והסיבה ש"הגלה הקב"ה את ישראל" במקומות שונים בעולם, היא בכדי לברר ולהעלות את הניצוצות המצויים באותו מקום.

(5) מאמרי אדמו"ר הזקן - פרשיות - עמ' קפד

(6) פסחים פז, ב.

(7) שם.

(8) ראה תו"א בראשית ו, א. לך יא, ב. הוספות קיז, ב ואילך. אוה"ת לך פו, א ואילך. ביאור"ז להצ"צ ח"ב

ע' תשכו. ע' תשל.

(9) ראה תו"ח שמות שלה, א. ועוד. וראה גם לקו"ש חכ"ט ע' 355 ואילך.

(10) בביאור הטעם למה נקראים ניצוצות אלו נקראים "גרים" - ראה תורת מנחם - ספר המאמרים

(תשכ"א) ע' פח.

על-ידי עבודתם של בני ישראל בכל מקום ומקום, באופן שניכר בעבודתם ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים"¹¹, וכך גם על-ידי שמתנהגים (באופן המותר ע"פ ההלכה) במנהגי המקום והמדינה, ואף מדברים בשפת המדינה - מבררים את הניצוצות. בכך לא רק שנעשית להקב"ה "דירה לו יתברך בתחתונים" - גם במנהגי כל מדינה ומדינה על-ידי יהודי פרטי אלא אדרבה, גם שאר אנשי המקום פועלים בתורה ומצוות, בהתאם למנהגים והדרכים המיוחדים של המקום ההוא¹².

בירור הניצוצות

סיבת אריכות הגלות

אודות שלימות הבירור שתהיה אז בימות המשיח, מבאר כ"ק אדמו"ר הזקן בספר תורה אור¹³ שכללות עבודת האדם בעולם היא לברר את ניצוצות הקדושה שנפלו למטה, שהם במספר רפ"ח ניצוצין. ובלשונו הקדוש של כ"ק אדמו"ר הזקן¹⁴: "מה שנמשך הגלות כל כך הרבה יותר מן י"ז מאות שנה וידוע שהכוונה הכל לברר הרפ"ח ניצוצים וכשיוגמרו הברורין יבא משיח במהרה בימינו אמן".

המספר רפ"ח ניצוצות

המספר רפ"ח ניצוצות נרמז בלשון הכתוב: "ורוח אלקים מרחפת על פני המים". "מרחפ"ת" הוא אותיות: "רפ"ח מת". כלומר, רפ"ח ניצוצות אלו נפלו למטה במקום הקליפות ולכן הם נחשבים כמו מתים. ובלשון המובא בזהר¹⁵: "מאן דנפיל מדרגיה איקרי מת" (=מי שנופל ממדרגתו נקרא מת).

כתוב בספרים¹⁶, שבמשך מאתיים ועשר שנים של גלות מצרים נתברר מספר גדול של ניצוצים - ר"ב (202) ניצוצים. דבר זה מרומז בפסוק: "וגם ערב רב עלה אתם", ונשאר לברר רק פ"ו (86) ניצוצים.

(11) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

(12) ע"פ ספר השיחות תשנ"ב ח"א ע' 174-176.

(13) וישב כז, ד.

(14) שם.

(15) ראה זהר ח"ג קלה, ב. הובא בעץ חיים שער שבירת הכלים פ"ב. לקוטי תורה חוקת נו, סע"ד.

(16) ראה כנפי יונה ח"ג סנ"ו. הובא במג"ע אופן נח. תו"א בא ס, ג.

ונשאלת השאלה: כיון שבמשך מאתיים ועשר שנים של גלות מצרים, הספיקו בני ישראל לברר ר"ב ניצוצים, בהיותם במספר ששים ריבוא - הרי לפי חשבון זה, בודאי שבמשך זמן הגלות שנתארך כמה וכמה מאות שנים, ובני ישראל הם במספר גדול מששים ריבוא כמה פעמים ככה, היו צריכים מזמן לסיים את בירור הניצוצות, ובמילא הייתה צריכה להיות כבר הגאולה האמיתית והשלימה. ומהי הסיבה שלא מצליחים להשלים ולסיים את בירור פ"ו הניצוצים הנשארים!?

ומבואר על זה בחסידות¹⁷, שכשם שבכל ענין ישנו "כלל" שכולל בעצמו כמה "פר" טים", כן הוא גם בענין הניצוצות, שהמספר רפ"ח הוא מספר הניצוצות הכלליים, שבידידתן למטה "נתחלקו ונתפרדו עוד ביותר לאלפים ורבבות". לכן בזמן שהיו בני ישראל במצרים, מכיון שהם היו מיוחדים בכך - שהיה להם נשמות כלליות, לכן היה בכוחם לברר ר"ב ניצוצות כלליות. משא"כ עתה בזמן הגלות בירור ניצוץ כללי הוא שלא לפי כוחה ואפילו שלא לפי ערכה של נשמה אחת פרטית, שבכוחה וביכולתה לברר רק פרט אחד מריבוי הפרטים שנתחלקו ונתפרדו מניצוץ אחד כללי. משום כך מתארכת הגלות, שכן עדיין לא נשלם הבירור של כל הניצוצות.

בירור על-ידי חסידות

הרבי כותב במכתב, אשר תכליתו של הגלות היא לעשות את העולם כלי לגילויים של משיח על-ידי חסידות, וכאשר יפוצו מעיינותיך חוצה, יבוא משיח.

ובלשון הרבי במכתב הנזכר¹⁸: "עיקר תכלית הגלות אינו ענין של עונש, כי אם צירוף וזיכוך להיות ראויים לקבל הגילויים דמשיח. וכמבואר בחסידות (תורה אור נא ג), שתכ"לית הירידה והגלות היא צורך עליה גדולה, שיאיר אור ה' בגילוי רב לימות המשיח. ובזמן הגלות צריך לעשות כלים לגילויים אלו".

"וזהו אשר על שאלת הבעל שם טוב "אימתי קאתי מר" (משיח)? ה' המענה כש"יפוצו מעיינותיך חוצה", כי אור תורת החסידות הוא הכלי לגילוי משיח אשר בגמר הכלי מתגלה האור".

במקומות אחרים מבואר אשר דווקא על-ידי עבודת ויגיעת האדם בחושך הגלות, ובפרט בדורות האחרונים - בזמן שהחושך מעורר יותר את עבודת האדם - מתגלים המעיינות של פנימיות התורה¹⁹.

17) ראה שיחת חג הפורים תשט"ז (תורת מנחם חט"ז ע' 134).

18) אג"ק ח"א ע' רטז.

19) שיחת ש"פ חוקת תנש"א (ספר השיחות תנש"א ח"ב ע' 677-676).

- ☞ **תכלית הגלות:** הקב"ה הוא מקור הטוב ולכן בוודאי שיש סיבה פנימית בשביל הגלות והיא בשביל הרווח העצום של גילוי האלקות שתצמח ממנה.
 - ☞ **צדקה עשה הקב"ה:** הקב"ה עשה חסד עם בני ישראל שהפיצם בין האומות, מפני שעל-ידי-זה יש את האפשרות לברר את כל ניצוצות הקדושה - בכל מקום לפי ענינו.
 - ☞ **סיבת אריכות הגלות:** הסיבה שהגלות מתארכת היא שעדיין לא נשלם הבירור של כל הרפ"ח ניצוצים.
 - ☞ **למה נתברר כל כך הרבה במצרים:** בזמן גלות בני ישראל במצרים נתברר מספר רב של ר"ב (202) ניצוצים, מפני שהיו אז נשמות כלליות ולכן היה בכוחם לברר ניצוצות כלליות. אמנם עתה אין כל בני ישראל נשמות כלליות, ולכן ביכולתנו לברר רק פרט אחד מריבוי הפרטים שנתפרדו מהניצוץ הכללי.
 - ☞ **בירור על-ידי חסידות:** בכדי להיות כלים לגילויי הגאולה צריך להתייגע וללמוד חסידות.
-

בירור הניצוצות

"לעשות - לתקן"

התורה מסיימת את סיפור מעשה הבריאה של ששת ימי בראשית עם התיבות הבאות: "אשר ברא אלקים לעשות"¹. ומפרשים על כך חז"ל: "לעשות - לתקן"². כלומר, הקב"ה לא ברא את העולם באופן מושלם אלא באופן שצריך עדיין תיקון. דווקא על-ידי אותו "תיקון" שנפעל בידי האדם, יבוא העולם לשלימות הראוי לו בימות המשיח. חז"ל מבארים בכמה מקומות הטעם שה' ברא את העולם באופן שצריך תיקון הוא, משום שרצונו של הקב"ה לשתף את האדם במעשה הבריאה (כלשון חז"ל במסכת שבת³: "שותף לקב"ה במעשה בראשית").

ידוע גם מאמר חז"ל⁴: "אדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבין של חברו". כלומר: טבעו של אדם הוא, שעדיף בעיניו שיהיה לו קב אחד שנוצר על ידי טרחה שלו, יותר מאשר יהיו לו תשעה קבין שנוצרו על ידי טרחת חברו. כך הוא גם בנוגע עבודה רוחנית ושלימות הבריאה: העולם נברא באופן שדווקא עבודתו ויגיעתו של האדם מביאה את הבריאה כולה לשלימותה, זאת בכדי שהשלימות של האדם והשכר של הגילוי האלוקי, יהיו באופן של "קב שלו", ולא כמו "מתנת חנם", שבשביל מקבל המתנה נחשב הוא, כמו "לחם של בושה" ("נהמא דכיסופא").

אבל מהי מהות תיקון זה?

-
- (1) בראשית ב, ג.
 - (2) מדרש רבה בראשית יא, ו וברש"י שם.
 - (3) קיט, רע"ב. וראה לקו"ש ח"ו ע' 23 הערה 73.
 - (4) ב"מ לח, א.

הניצוץ וקליפה

בספרי קבלה וחסידות מבואר בארוכה איך שבכל דבר בעולם, בכל נברא, קיים ניצוץ אלוקי, ניצוץ קדושה, של הקב"ה. והדברים גם מובנים בחשבון פשוט: כל דבר בעולם הזה נברא על-ידי הקב"ה, לכן מוכרח שבכל דבר יש בו איזה כוח וכוונה אלוקית שְׁמַחֲתָהּ אותו וכלשון המשנה⁵: "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו".

ניצוץ זה אינו בהכרח גלוי ב"גוף" הנבראים, רק נסתר בהם בפנימיות. גוף הנברא הוא מעין "קליפה" וכיסוי המעלים ומונע את התגלות אור הקדושה של הניצוץ האלוקי שבתוכו. ככל שגוף הנברא מגושם יותר, הוא מעלים ומסתיר עוד יותר על אותו ניצוץ שבו. מדת הקדושה של אותו חלק, של אותו נברא, תלוי בכמה מתגלה אותו ניצוץ אלוקי בחלקי הבריאה השונים. דבר זה גם משפיע על טבעו והתנהגותו של אותו נברא.

אמנם בשביל הברואים הרוחניים (שיש להם "גופים" רוחניים כמו מלאכים), אור הקדושה מאיר דרכם והם מושפעים לגמרי מאור הקדושה שנמצא בהם. אך לעומתם, הברואים שבעולם הזה, נבראו עם "גוף" גשמי, שהוא "קליפה", שכמעט ולא נותן אפשרות כלל לגילוי הניצוץ האלוקי שמוסתר בתוכו, ועל כן לא ניכר ונרגש בבריאה (לפני עבודת האדם) גילוי קדושה. העולם במציאותו כפי שהוא עכשיו, מכסה על הקדושה ומתנגד כביכול למציאותו של הקב"ה.

זאת ועוד: האדם נברא באופן שהוא מעורב טוב ורע יחד: מצד אחד יש בו ניצוץ אלוקי המושך אותו לטוב, לאלקות, ומצד שני ניצוץ זה מלובש בתוך הנפש הבהמית המתאוה בטבעה לכל תאוות עולם הזה. ולא רק שיש בו גם טוב וגם רע, אלא יותר מזה: מאז חטא עץ הדעת מעורבבים הטוב והרע יחד, ולפעמים קשה מאוד להבדיל ביניהם, "אין טוב בלא רע ואין רע בלא טוב"⁶.

וזהו תפקידו של האדם "לתקן" את עולם הזה ולבררו לקדושה. תיקון זה נקרא עבודת הברורים, וענינו הוא לגלות הניצוץ האלוקי שבכל דבר - על-ידי עבודתנו בתורה ומצוות, וכשמתגלה האלקות שבכל דבר, בדרך ממילא ישנו הגאולה.

תיקון זה נקרא עבודת הברורים. חז"ל אמרו שהאדם נברא כדי "לשמש את קונו"⁷, וזוהי עבודתנו, לחבר ולקשר כל דבר גשמי לתכליתו (הניצוץ האלוקי שבתוכו). המציאות אשר עימה אנו נפגשים מכסה על הקדושה, ותכלית עבודתנו היא לברר המציאות ולהסיר העלם זה הנקרא "קליפה" ולהעלותו לקדושה.

(5) אבות פ"ו בסופו.

(6) ראה ספר המאמרים מלוקט ח"ב ע' רעז.

(7) סוף מסכת קידושין.

מובן שעבודת הבירורים מתחיל מהאדם עצמו, בכך שכל חייו יהיו באופן של קדושה ("כל מעשיך לשם שמים"⁸). אבל נשאלת השאלה: כיצד מסוגל האדם שהוא נברא לגבור על טבע מידותיו וההגבלות הגשמיות שלו שעמו נולד האדם בעולם הזה, הגשמי?

תורה ומצות - לצרף את הבריות

התשובה לכך היא: את הכוח לגלות הניצוץ האלוקי שבכל דבר, אנו מקבלים על-ידי עבודתנו בתורה ומצוות. ובלשון המדרש⁹: "לא נתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות". כלומר: המטרה של מצוות התורה היא - לפעול בירור וזיכוך בהאדם והעולם ולהמשיך בו (בגשמיות האדם והעולם) את הקדושה האלוקית.

זהו גם הטעם למה חלק חשוב ועיקרי של מצוות התורה, נוגעים לחייו הגשמיים של האדם (כמו עסקיו בפרנסה, אכילתו, לבושו וכדומה). אף-על-פי שהמצוות קשורות לכאורה לחייו הרוחניים של היהודי, בפועל הם מתקיימים במעשה גשמי דווקא, עם דברים גשמיים. כמו: תפילין, מזוזה, מילה, קרבנות וכן כל המצוות התלויות בישוב ארץ ישראל.

כך גם לגבי לימוד התורה: הקב"ה נתן בתורה כוח מיוחד לזכך את העולם. לכן התורה נקראת בשם "עוז", משום שהתורה נותן את כוח ועוז לנפש האלוקית להתגבר על הגוף ונפש הבהמית¹⁰. על ידי לימוד התורה מתחבר האדם להכרה האלוקית עם מציאותו של הקב"ה ותורתו, והלימוד מביא לידי מעשה, קיום מצוות התורה - מצוותיו של הקב"ה, על ידם ובכוחם מתברר ומזדכך העולם.

עם כל מצוה ופעולה טובה שעושה האדם, נפעל בירור וזיכוך מסויים בגשמיות הערלם, כך ה"קליפה" (המסתיר את גילוי ניצוץ האלוקי שבבריאה) נעלם, ונמשכת קדושה בחפץ הפרטי עמו נעשית המצוה, ובגוף ונפש האדם הלומד תורה ומקיים המצוות.

בעת שמתגלה ניצוץ האלקות שבכל דבר, ובכל אדם, בדרך ממילא ישנה הגאולה, מפני שאין שום מציאות של העלם על הקדושה. המציאות היחידה בעולם היא קדושה והעולם מעצמו נהפך להיות דירה ומשכן להתגלות השכינה. וכלשון הזוהר הידוע¹¹: "אתהפכא חשוכא לנהורא". כלומר: חושך הקליפה וגשמיות העולם יתהפך אז להיות עולם מלא באור האלקות, ואף נראה אז בגילוי שמציאות הגשמיות באה מאלקות. זהו גם הטעם הפנימי לזה שבימות המשיח עיקר השכר יהיה לנשמות בגופים (הגשמיים) דווקא.

(8) אבות פרק ב, משנה יב. ומובא להלכה ברמב"ם הלכות דעות ספ"ג ובטושו"ע או"ח סימן רלא.

(9) ב"ר פמ"ד ובכ"מ, תנחומא שמיני ח.

(10) תורה אור יתרו סז, א.

(11) זוהר ח"א ד, א. וראה תו"א יז, ד.

נסתיימה עבודת הבירורים

בתקופתנו עכשיו יש חידוש לגבי דורות הקודמים, אשר בני ישראל נפוצו בכל מקום בעולם ומקיימים תורה ומצוות בכל מקום, ולכן פעלו בירור הן בגוף הגשמי, ובכל העולם הגשמי - בכל מדינה ומדינה ממש, ונעשו כלי לכל האורות עליונים, ובמיוחד לאורו של משיח.

ובלשון הרבי¹²: "המשך העבודה שלאח"ז (כל זמן שמשיח צדקנו מתעכב מאיזו סיבה (בלתי ידוע ומובנת כלל)) אינו "עבודת הבירורים" (שהרי כבר נסתיימה ונשלמה עבודת הבירורים), אלא, עבודה מיוחדת להביא ההתגלות בפועל בעולם".

והרבי מוסיף¹³, שעכשיו גם ישנו כבר את הגילוי אלקות ומה שחסר הוא רק לפתוח את העיניים ולראות הגילוי בפועל בעולם¹⁴.

(12) סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 163.

(13) שם ע' 165 הערה 112.

(14) עוד בזה ראה: התקופה והגאולה ע' 98-99. שם ע' 115 בהערה 18.

- ☞ **"לעשות - לתקן":** הקב"ה ברא את העולם באופן שצריך עדיין תיקון בכדי לשתף את האדם במעשה הבריאה שעל-ידי יגיעתו יקבל השכר של הגילוי האלוקי באופן של "קב שלו".
 - ☞ **הניצוץ והקליפה:** גופו של האדם הוא כמו "קליפה" שמעלים על גילוי הניצוץ האלוקי שבתוכו. תפקידו של האדם הוא לברר כל דבר (הן בעבודת האדם עצמו והן בעולם) לקדושה.
 - ☞ **הכוח שבתורה ומצוות:** הקב"ה נתן בתוך התורה ומצוות כוח מיוחד המסייע ליהודי לברר את העולם ולהפוך את העולם למקום ראוי להשראת השכינה.
 - ☞ **סיום עבודת הבירורים:** הרבי הודיע שבדורנו נסתיימה עבודת הבירורים ולכן עבודתנו עתה היא להביא ההתגלות של משיח בפועל בעולם.
-

חורבן הבית: איך מותר ע"פ נגלה?

חורבן המקדש - "בל תשחית"?

איסור "בל תשחית" נפסק, כידוע, להלכה¹: "כל המשבר כלים וקורע בגדים והורס בנין . . דרך השחתה עובר בלא תשחית".

איסור נוסף קיים בנוגע לבית המקדש - "לא תעשון כן גו"²: "הנותץ אבן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין האולם ולמזבח דרך השחתה לוקה שנאמר ונתצתם את מזבחותם וגו' לא תעשון כן לה' אלוקיכם". כך גם כותב הרמב"ם במנין המצוות³: "שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות".

ונשאלת השאלה: בספר תהלים⁴ נאמר "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל". מן המיילים "חוקיו ומשפטיו" למדו חז"ל, שה' גם מקיים את המצוות שציווה לישראל לעשות. על-פי-זה מתעוררת שאלה בקשר לחורבן בית המקדש: בתורה ישנו איסור של "בל תשחית!" ובפרט השחתת בית המקדש שהיא חמורה יותר. ולפי זה, כיצד שלח ה' את נבוכדנצר מלך בבל להחריב את בית המקדש? הרי יש כאן איסור "בל תשחית" ואיסור נתיצה של בית המקדש?! אפילו אם לא היה עם ישראל ראוי לאותו בית קדוש, הרי יכול היה ה' לגונזו! מדוע היה צריך להחריבו?!

(1) רמב"ם, הלכות מלכים, פרק ו, הלכה י. שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חושן משפט, הלכות שמירת גוף ונפש ובל תשחית, סעיף יד.

(2) רמב"ם, הלכות בית הבחירה, פרק א, הלכה יז.

(3) שבריש ספר היד מל"ת סה.

(4) קמז יט.

סותר על-מנת לתקן

את התשובה לשאלה זו, אפשר לחלק לשניים⁵:

(א) בנוגע לאיסור של "בל תשחית", אפשר לבאר: חז"ל פירשו את הפסוק "כלה ה' את חמתו", אשר הקב"ה "שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל". בדרך ממיילא מובן שבחורבן הבית אין איסור של "בל תשחית", משום שאיסור זה חל רק במקרה אשר משחיתים שלא על-מנת לתקן, אבל אם אין אפשרות לתקן שלא על-ידי קלקול - מותר לקלקל על-מנת לתקן⁶.

דבר זה דומה לדין בנוגע למלאכת שבת: נפסק להלכה אשר הקורע בגד בשבת בכדי להשחיתו - פטור⁷. משא"כ במקרה של הקורע בחמתו בשבת, נפסק שהוא חייב, וזאת מפני שעל-ידי פעולה זו של קריעת הבגד הוא מרגיע את רגשותיו, ולכן הוא נחשב כמתקן⁸. ובדומה לכך בענייננו מכיוון שחורבן בית המקדש היה באופן של "כילה חמתו" הרי זה נחשב ענין של תיקון.

זאת ועוד: על ידי כך ש"כילה חמתו" הרי לא שפך חמתו על ישראל, נמצא שבנוגע לבני ישראל (בפרט) היה החורבן ענין של מקלקל "על מנת לתקן", ואין בכך איסור של "בל תשחית".

(ב) בנוגע לאיסור של נתיצה של בית המקדש - "לא תעשון כן", אי אפשר לתרץ את הדברים, אשר בכך שהקב"ה "כילה חמתו" נחשב הוא כמו ענין של תיקון, משום שבאיסור של "לא תעשון כן" יש דין מיוחד:

הכסף משנה כותב אשר התיקון צריך להיות בגוף הבניין עצמו⁹. כך גם פסק הרמ"א, שאסור לסתור בית הכנסת או מקום קדוש אפילו לצורך מצוה אחרת. מובן אם-כן שבכך שהקב"ה "כילה חמתו", אין זה נחשב "סותר על-מנת לתקן", ואם כן, איך היה 'מותר' להקב"ה לחרוב את בית המקדש?

אלא הביאור בזה הוא: גם על פי הלכה¹⁰ יש לפעמים היתר להשחתה. אימתי? כאשר המטרה היא בנייה. ולדוגמה: כשרוצים לבנות בית כנסת גדול ויפה - במקום שעליו עומד עתה בית כנסת ישן. במקרה כזה, אומרת ההלכה, מותר להחריב את הבית הכנסת הראשון.

(5) לקוטי שיחות חכ"ט ע' 11 ואילך.

(6) שו"ע אדה"ז שם סט"ו.

(7) רמב"ם הל' שבת פ"א הי"ז.

(8) רמב"ם שם פ"י ה"י. וראה שם פ"ח ה"ח.

(9) ראה שו"ת הצ"צ או"ח ס"כ אות ג.

(10) ראה כסף משנה שם וראה המרדכי במגילה פ"ד סתתכ"ו.

יותר מזה: לא רק שאינו נחשב ניתוח בית אלא שאדרבה: "ההיא נתיצה בנין מקרי" - החורבן גופא כל ענינו הוא הבנין¹¹.

וכן בענייננו. ה' רצה לתקן, להגדיל את בית המקדש ולעשותו לבית נצחי. ועל כן הוכרח להחריבו, באופן זמני בלבד - ולעשות מצב של גלות - על מנת לשוב ולבנות את בית המקדש מחדש, לתמיד.

תחילת החורבן - תחילת הגאולה

יש להוסיף בזה נקודה חשובה¹²: מובא בתלמוד ירושלמי¹³ אשר מיד לאחר חורבן בית המקדש נולד מושיען וגואלן של ישראל. פירוש הדבר הוא: לא זו בלבד שעם החורבן באה אפשרות הגאולה (באם היו ישראל חוזרים בתשובה מיד לאחר החורבן), אלא שמיד לאחר החורבן היתה בעולם הזה הגשמי, בארץ ישראל עצמה, התחלת הגאולה בכך שכבר נולד מושיען וגואלן של ישראל. שכן, חורבן הבית היה בבחינת "סותר על מנת לבנות", בכדי שתהיה השלימות שבבית המקדש השלישי, שיהיה בנין נצחי. אם-כן, מובן שבנין בית המקדש השלישי החל מיד עם חורבן הבית - וזה מתבטא בזה שמיד לאחר החורבן נולד משיח.

דבר זה מובן גם מלשון הילקוט שמעוני¹⁴ שחורבן המקדש היה "על מנת שיבוא ארי' (=הקב"ה) כו' ויבנה אריאל (=בית המקדש)". "קלקול" המקדש אינו אלא "על-מנת" ובש"ביל בנין המקדש השלישי, הנצחי. נצחיותו של הבית השלישי תהיה תוצאה מקיומן של כל המצוות שבני ישראל נזהרים בשמירתם בזמן הגלות, ולפי זה מובן איך שבפנימיות ובאמת, כל ענין הגלות הוא חלק מבנין ביהמ"ק השלישי.

כך גם לגבי דרגת בני ישראל. כוונת הגלות היא, ההתעלות של בני ישראל לדרגה נעלית יותר מאשר בזמן הבית. מובן, אם כן, שהירידה שבגלות אינה אלא התחלה וחלק של העלייה הבאה לאחר זה¹⁵.

יותר מזה: אף על פי שבפועל באה הגאולה לאחר הגלות, הנה כיון שכוונת הגלות היא לשם הגאולה, נמצא שבכוונה באה הגאולה לפני הגלות.

(11) מרדכי שם.

(12) ע"פ לקוטי שיחות חכ"ט שם.

(13) ברכות פ"ב ה"ד.

(14) רמז רנט.

(15) לקוטי שיחות ח"ה ע' 62.

☞ **איסור בל תשחית:** לכאורה איך שייך שהקב"ה יחריב את בית המקדש אף שזהו איסור של **בל תשחית**, והרי "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות". אלא הביאור בזה הוא: הקב"ה "שפך חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל".

☞ **איסור נתיצת בית המקדש:** לכאורה איך שייך שהקב"ה יחריב את בית המקדש אף שזהו איסור מפורש בתורה "**שלא לאבד את בית המקדש**", והרי "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות". אלא הביאור בזה הוא: החורבן הוא חלק מהבניה דהבית השלישי שלמעלה משני בתי מקדשות שקדמו לו, ואם כן אין זה נחשב סתירה אלא בנין.

☞ **תחילת החורבן - תחילת הגאולה:** במדרש נאמר: "עלה אריה וכו' והחריב אריאל, על מנת שיבוא אריה וכו' ויבנה אריאל". כוונת המדרש היא שכל סיבת קלקול בית המקדש הוא לשם ("על מנת") בנינו, ולכן באמת כל הגלות הוא חלק מהגאולה. זוהי הסיבה שמיד לאחר החורבן נולד מושיען של ישראל.

החיוב להאמין בביאת המשיח

מלא בספרים

תקופת הגאולה מוזכרת הרבה בתורה, בספרי הנביאים, במשנה ובגמרא. למשל לקראת סוף ספר דברים מנבא משה רבינו את מה שעתיד לקרות לעם ישראל ועל הגלות מארץ ישראל, ולאחר-מכן הוא מנבא על הגאולה, שבה ישוּבו כל נדחי ישראל ויתקבצו לארץ ישראל: "וְשָׁב ה' אֱלֹהֵיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיךָ ה' אֱלֹהֵיךָ שָׁמָּה".

כך גם להבדיל, בנבואת בלעם נזכר במפורש אודות מלך המשיח²: "אֲרָאֶנּוּ וְלֹא עֲתָהּ אֲשׁוּרֵנוּ וְלֹא קָרוֹב דְּרָךְ כּוֹכַב מִיַּעֲקֹב וְקָם שֹׁכֵט מִיִּשְׂרָאֵל וּמְחַץ פְּאֲתֵי מוֹאָב וְקָרַקַר כָּל בְּנֵי שֵׁת". האברבנאל קובע בתחילת ספרו 'משמיע ישועה' אודות פסוק זה: "כפי הפשט אין ספק שכולו נאמר על ימות המשיח".

הרמב"ם מביא³ כמה וכמה ראיות שהגאולה על-ידי משיח נזכר כבר בתורה שבכתב. לאחר מכן הרמב"ם כותב⁴: "אבל בדברי הנביאים אין הדבר צריך ראיה, שכל הספרים מלאים בדבר זה". אכן ספרי הנביאים מלאים בנבואות על הגאולה ובמיוחד הנביא ישעיהו שאף זכה לכינוי 'נביא הישועה' שמנבא על ימות המשיח ומלך המשיח.

(1) דברים ל, ג.

(2) במדבר כד, יז. יש מן המפרשים (ראה ראב"ע ורמב"ן עה"פ) שפירשו את נבואת בלעם בשתי דרכים:

או שהנבואה היא על דוד או שהנבואה היא על המלך המשיח. אולם הרמב"ם (הלכות מלכים תחילת פרק יא) מפרש כי הנבואה נאמרה באופן כפול, חציה על דוד וחציה המקביל על המלך המשיח כמפורש במדרש אגדה (בובר) עה"פ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 85 ואילך.

(3) הלכות מלכים תחילת פרק יא.

(4) פי"א ה"ב.

עיקר באמונה

למעשה, האמונה בביאת המשיח היא יסוד מרכזי בדת-ישראל. אחד מי"ג עיקרי ויסודות האמונה⁵ אשר כל יהודי צריך להאמין בו, הוא האמונה בביאת המשיח ושיש לצפות לבואו. בקהילות רבות בישראל נהוג אף לומר בכל יום אחר התפילה קיצור של הי"ג עיקרים, ואחד מהם הוא: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף-על-פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא".

כ"ק אדמו"ר הזקן לא הכניס את הי"ג העיקרים אל הסידור שלו מפני טעמים שונים⁶, אבל העובדה שאין אנו אומרים ה"אני מאמין" בדיבור אינה גורעת מכך שאומרים זאת במחשבה וגם מזכירים את הגאולה בעת התפילה עצמה⁷. ובלשונו של הרבי⁸: "כמו שכמה וכמה נוהגים לומר בדיבור בגלוי "אני מאמין כו", וגם מי שאינו אומר בדיבור, חושב על כך בכל יום ויום".

הסמ"ק (ספר מצוות קטן לרבי יצחק מקורביל) כותב שעיקר זה הוא חלק בלתי-נפרד מהדיבור הראשון של עשרת הדברות ("אנכי ה' אלוך וכו'"), ובלשונו⁹: "אמרו חכמים, ששואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו: 'ציפית לישועה?'. והיכן כתיב מצווה זו? אלא שמע-מינה בזה תלוי: שכשם שיש לנו להאמין שהוציאנו ממצרים, דכתיב 'אנכי ה' אלוך אשר הוצאתיך מארץ מצרים...' כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלוך וכו' ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם".

בתפילה

הדגשה מיוחדת על הגאולה מצינו בנוסח התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, אשר כולה מתחילתה עד לסיומה, מלאה בבקשות ותחינות לגאולה ובהפלאות התקופה ההיא. כך גם אמרו חז"ל¹⁰: "כל תפלתן של ישראל אינו אלא על בית המקדש .. מרי (=הקב"ה) מתי יתבני (=יבנה) בית מקדשא". אפשר לראות את הזכרת הגאולה בחלקים שונים של נוסח התפילה:

שמונה עשרה: במיוחד ניתן לראות הציפייה לגאולה בתפילת "שמונה עשרה" של יום רגיל. מתוך שלושה עשר ברכות העוסקים בבקשת צרכיו, חמשה מהם עסוקים בבקשה

(5) פירוש המשניות לרמב"ם, סנהדרין פרק עשירי, י"ג עיקרי אמונה, היסוד הי"ב.

(6) ראה אג"ק חי"ב ע' יט (אגרת ג'תתכג).

(7) שיחת פורים תשמ"מ (שיחות קודש תשמ"מ ח"ב ע' 324). תורת מנחם תשד"מ ח"ד ע' 2188.

(8) סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 277 בתרגום ללה"ק. וראה שיחת ז' תשרי תנש"א (ספה"ש תנש"א ח"א ע' 38).

(9) שם, מצוות-עשה א.

(10) ב"ר פי"ג, ב.

ותחינה על הגאולה! הברכה השביעית בשמונה עשרה היא גואל ישראל¹¹, והיינו שאנו מבקשים ומצפים שה' יגאל אותנו¹², וכן דרשו חז"ל: "אמונים נצר ה'¹³ - אלו ישראל, אומרים גואל ישראל ועדיין לא נגאלו, והם מאמינים בי שאני עתיד לגואלם"¹⁴.

בשמונה עשרה תיקנו גם ברכות מיוחדות לקיבוץ גלויות ובנין ירושלים וצמח דוד¹⁵. הנה כמה דוגמאות מברכות שמונה עשרה: (א) "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך קוינו כל היום"¹⁶. היינו שבכל יום (וכל היום) אנו מחכים ומקוים אנו שיגיע הגאולה היום¹⁶. ובלשון חז"ל¹⁷: "אנו מצפים ומקוים לישועתו של הקב"ה בכל יום". (ב) "והשב העבודה לדביר ביתך .. ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים". היינו שאנו מבקשים לראות דווקא בעיני בשר¹⁸ שלנו ובדור הזה¹⁹ את "שוכך לציון ברחמים"²⁰. (ג) כך גם מסיימים את תפילת שמונה עשרה: "יהי רצון . . שיבנה בית המקדש במהרה בימינו". זהו גם הטעם שאנו פוסעים שלוש פסיעות בסוף שמונה עשרה, משום שבזכות שלוש פסיעות של נבוכדנצר שצעד לכבוד הקב"ה - ניתן לו הכוח להחריב את בית המקדש, ולכן אנו פוסעים שלוש פסיעות ומתפללים שיבנה בית המקדש²¹. (ד) כמו כן אנו אומרים ביום השבת בנוסח הקדושה של "כתר" שהיא תפילה נעלית ביותר, שבה מודגש העניין שישיראל מכתירים את הקב"ה: "כתר יתנו לך .. ועמך ישראל קבוצי מטה" - "הוא יושיענו ויגאלנו שנית בקרוב .. אחרית כבראשית"²². וכן יש עוד הרבה מקומות שבתפילה שבהם מתפללים על הגאולה²³.

גדרו של מצות התפילה מן התורה, מבואר בלשון הרמב"ם²⁴: "שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה ותחינה". הרמב"ם ממשיך ומבאר שם, שנוסח תפלת שמונה עשרה נתקנה על-ידי עזרא ובית דינו על פי מה ששיערו, מהו הצרכים העיקריים שכל יהודי נצרך להם בכל עת. כך לדוגמה, כאשר יהודי מרגיש שחסר לו משהו (כמו פרנסה) עליו לבקש זאת

(11) מגילה יז ב.

(12) פסחים קיז ב ורשב"ם. וראה רש"י מגילה שם ד"ה אתחלתא דגאולה.

(13) תהלים לא, כד.

(14) מדרש תהלים הוצאת ר"ש בובר מזמור לא, והובא באשכול הוצאת רצב"א ח"א עמ' 27 ובאבודרהם

תפלת חול בברכת אתה גבור.

(15) ראה מגילה שם וירושלמי ברכות פ"ב ה"ד.

(16) ראה הגדת בית הלוי ע' קכ בשם הגרי"ז מבריסק.

(17) שהש"ר פ"ז ע"פ אני לדודי.

(18) וללא צורך למְקַפְּץ אלא "עינינו" כשלעצמם יראו את הגאולה (שיח"ק תשנ"ב ח"א ע' 447).

(19) שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"ג ע' 1949).

(20) ראה שיחת ש"פ וישב תשמ"ו (תורת מנחם תשמ"ו ח"ב ע' 116).

(21) מגן אברהם או"ח סי' קכג סק"א.

(22) ראה שיחת ש"פ אחו"ק תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"ג ע' 1949).

(23) אודות תפילת "יעלה ויבוא" (שם מובא: "זכרון משיח בן דוד עבדך") ראה לקו"ש ח"כ ע' 502 ועוד.

(24) הלכות תפלה פ"א, ה"ב.

מהקב"ה. אם-כן נמצא שאנשי כנסת הגדולה הכניסו בנוסח התפילה את עניין ביאת המשיח בתפילה, בגלל שהוא חלק מ"צרכיו" העיקריים של כל יהודי בכל יום ויום, המרגיש "חסרון" בלי זה!²⁵ זאת ועוד: יהודי אומר זאת לא רק פעם אחת אלא בחמשה ברכות של בקשה! בכל יום, שלושה פעמים ביום!

תחילת וסוף התפילה: לפני התפילה נהגו למנות אנשים להצטרף למניין על-ידי אמי"רת הפסוק "הושיעה את עמך". הטעם לכך, הוא משום שהדבר הראשון שעושים בני ישראל כאשר מתאספים הם יחד, הוא לבקש מהקב"ה שיושיעם מהגלות.²⁶

כך גם סדרו חכמינו שמסיימים כל ג' התפלות בכל יום על הציפייה אל הגאולה והתקווה שתבוא בקרוב: "וְעַל כֵּן נִקְוָה .. לְרְאוֹת מְהֵרָה בְּתַפְאֶרֶת עֲזָךְ.." וכו'²⁷.

שאר התפילות והברכות: חכמינו אמרו אודות ברכות-קריאת-שמע²⁸: "כל שלא אמר אמת ויציב שחרית, ואמת ואמונה ערבית, לא יצא ידי חובתו, שנאמר²⁹: להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות". ומפרש רש"י³⁰: "ברכת אמת ויציב כולה על חסד שעשה עם אבותינו היא, וברכת אמת ואמונה מדבר בה אף על העתידות, שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו לגאלנו".

כך גם בנוסף אל הזמן המיוחד שנקבע בכדי להתחנן ולתבוע את הגאולה בעת "תיקון חצות", תיקנו גם את התפלות והסליחות המיוחדות שיש אומרים פעמיים בכל שבוע בימי שני וחמישי, עבור חילול כבוד השכינה בזה ש"שכינתא בגלותא" ואנו נמצאים בין הגויים³¹. ועל זה מיוסד ונתקן כל אמירת ה"קדיש", שבא בהמשך לדברים שבקדושה הנעשים בציבור.

וכן גם בשאר הברכות שתיקנו, כמו ברכת המזון, שבע ברכות, ברית מילה, ובמיוחד בקידוש לבנה. בברכת-המזון, הברכה השלישית היא בונה ירושלים, ואמרו חז"ל שכל שלא אמר בה מלכות בית דוד לא יצא ידי חובתו³², משום שאין נחמה גמורה אלא בחדרת מלכות בית דוד³³. וכן אחרי ברכה רביעית, שהיא הטוב והמטיב, מסיימים וחותמים

(25) לקו"ש חכ"ח ע' 136. שיחת פסח שני תשד"מ (תורת מנחם תשד"מ ח"ג ע' 1686). שיחת ש"פ אהו"ק תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"ג ע' 1948).

(26) ראה שיחת ש"פ ויקהל-פקודי תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג ח"ב ע' 1138).

(27) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ג ע' קפב בענין פעולת תפילות אלו (יחד עם "אך צדיקים").

(28) ברכות יב, א.

(29) תהלים צב, ג.

(30) רש"י ברכות שם ד"ה שנאמר.

(31) טושו"ע או"ח סי' תק"פ.

(32) ברכות מח ב.

(33) רמב"ם ברכות פ"ב ה"ד.

במשיח ואומרים: הרחמן הוא יזכנו לימות המשיח וגו'³⁴. וכן בברכות ההפטר, הברכה הרביעית היא: "שמחנו וגו'", ותוכן הברכה הוא אודות החזרת מלכות בית דוד.

* * *

עד כמה חשובה היא התפלה והבקשה לגאולה, ניתן ללמוד מדברי המדרש³⁵: "כל אלה האלפים שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא על-ידי שלא תבעו בית המקדש, והרי דברים קל-וחומר: ומה אם אלו שלא היה בימיהם ולא חרב בימיהם . . . אנו שהיה בימינו וחרב בימינו על-אחת-כמה-וכמה. לפיכך התקינו זקנים ונביאים ליטע בפיהם של ישראל להיות מתפללים שלושה פעמים בכל יום "השב שכינתך ומלכותך לציון וסדר עבודתך לירוש" לם" אמון כן יהי רצון סלה".

לחשוב על המטרה

כבר התבאר באריכות הסיבה לזה שביאת המשיח והגאולה היא תכלית חיינו ומטרת הבריאה. על-פי נגלה דתורה אז תושג השלימות בקיום התורה ומצוותיה וההלכה³⁶. תורת החסידות הוסיפה שאז תהיה גם שלימות הדירה בתחוננים לאלקות, אשר לשם כך נברא העולם מלכתחילה. לכן יהודי העוסק בתורה ומצוות, מבלי לדעת ולהכיר בחשיבות תקר פת הגאולה, דומה למי שנוסע בדרך ושכח לאיפה, ולאן הוא צריך להגיע, ומהי מטרת נסיעתו.

בימות המשיח, העולם יגיע לתכליתו, אבל העבודה נעשית היום - "היום לעשותם". בירור וזיכוך העולם נעשה במשך זמן הגלות, כמו שכתוב בספר התניא³⁷: "תכלית השלימות הזו של ימות המשיח ותחיית המתים תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות". על-ידי כל דבר-תורה וקיום מצווה של יהודי בזמן הזה אנו מאירים את חשכת הגלות. אבל עכשיו עינינו עצומות ואיננו רואים את הפעולה שעבודה זו פועלת בעולם, ואת אור ה' שמאיר בעולם על-ידי-זה. כאשר עבודה זו תבוא לידי שלימותה והעולם יהיה מוכן

(34) עיין נוסח ברכת המזון ברמב"ם סוף ס' אהבה, ורוקח ס' שלו ועוד.

(35) מדרש תהלים (הוצאת בובר) מזמור יז. מדרש שמואל ספ"א, הובא ברד"ק סוף ש"ב. עוד על

חשיבות הבקשה והתפילה ראה: תורת מנחם תשמ"ז ח"א ע' 535 ואילך.

(36) זוה מתבטא בכך שהתורה ומצוותיה יפעלו בהעולם שיהיה במצב כזה שיתאים לקיום התורה

ומצוות בשלימות. ראה בארוכה הדרן על הרמב"ם ה'תשמ"ו סעיף י (נדפס בלקו"ש חכ"ז ע' 255. דבר מלכות חידו"ב בהל' מלכים פ"א-יב ע' קכב).

(37) פרק לז.

לשמש כ'דירה' להקב"ה - אז יבוא משיח-צדקנו והכל יתגלה, כמו שכתוב³⁸: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר". גם אומות העולם יהיו אז מוכנים (פְּלִים) לקבל גילוי עליון זה של אלקות³⁹.

ברור, שביאת המשיח אינה רק עניין של שכר ו'פרס' בשביל המאמינים בה. אילו זו הייתה ציפייה לשכר בלבד, הגאולה לא הייתה יכולה להיחשב כ'עיקר' ו"יסוד" באמונה. החשיבות בהאמונה בביאת המשיח נובעת מכך, שהיא בעצם הסיבה של כל עבודת-ה' שלנו. בלי העניין הזה של ימות המשיח, אין כל תכלית להבריאה; לומדים תורה ומקיימים מצוות, אבל לא חושבים על המטרה - "דירה בתחתונים". הדבר דומה לחייל בצבא שנלחם בכל כוחו, אבל אין הוא חושב כלל על המטרה - הניצחון על האויב.

לכן, יהודי שמבין באופן נכון את תכלית הבריאה ואת מטרת עבודתו בתורה ובמצוות, חייב להיות מלא ציפייה להגיע למטרה זו של ביאת המשיח, שאז תושג המטרה במלואו והעולם אכן יהיה 'דירה' לו יתברך. יהודי שרואה כך את מטרת עבודתו, בדרך ממילא חושב על משיח, מתפלל על הגאולה ופועל לזירוז בואו, מכיוון שהגאולה היא תכלית הכלל⁴⁰.

יהודי מסוג זה ממתין ומצפה לקיום הנאמר בפסוק⁴¹: וְלֹא יִכְנָף עוֹד מוֹרְיָהּ וְהָיוּ עֵינֶיהָ רְאוּת אֶת מוֹרְיָהּ, ומפרש רש"י: "לא יתכסה ממך בכנף בגדיו, כלומר, לא יסתיר ממך פניו". לעתיד-לבוא יתגלה הקב"ה בעולם התחתון בלי שום צמצום ו'לבוש'. על-ידי זה תושלם כוונת הבריאה, והעולם יבוא לתכליתה ולשלימותה⁴².

(38) ישעיה מ, ה.

(39) תניא, שם.

(40) ראה לקו"ש חכ"א ע' 18.

(41) ישעיה ל, כ.

(42) ראה תניא פרק לו.

☞ **החיוב להאמין בגאולה על-ידי משיח:** בנוסף לזה שתקופת הגאולה על-ידי המשיח מוזכר הרבה בתורה, בספרי הנביאים, ובחז"ל, הרי יש חיוב להאמין בביאת המשיח ולצפות לבואו.

☞ **גאולה בתפילה:** אצל יהודי נרגש החסרון בזה שאנו נמצאים בגלות, לכן אנו מזכירים בריבוי תפילות בקשות לזרז את ביאת הגאולה.

☞ **מטרת הבריאה:** הגאולה אינה רק עניין של שכר, אלא מטרת כל עבודתנו ומטרת הבריאה כולה ("דירה בתחתונים"). יהודי שמבין זאת ממילא עושה כל מה שביכולתו לזרז את ביאת הגאולה.

הציפייה לגאולה

מהיכן מגיעה הציפייה אל הגאולה?

הקיווי מביא הגאולה

בספרו של החיד"א הנקרא בשם "מדבר קדמות"⁴³ מובא שאלה על מה שאנו אומרים בנוסח התפילה "כי לישועתך קוינו כל היום". בהשקפה ראשונה אין הדברים מובנים כל-כך: אם אנו ראויים לגאולה הרי בוודאי נזכה להגאל בלי לצפות ולחכות למשיח, ואם אין אנו ראויים לפי מעשינו לגאולה ברור שלא נגאל גם אם נצפה ונחכה לגאולה? ואם-כן אינו מובן מהו הנתנית טעם ("כי") לביאת המשיח במהרה "כי לישועתך קוינו כל היום"?

החיד"א מסביר ומבאר על-פי מה שאמרו חז"ל⁴⁴: "אפילו אין ביד ישראל אלא הקיווי (=התקווה והציפייה) כדאי הם לגאולה בשכר הקיווי". מכך מובן שגם אם אין לנו זכות ח"ו להגאל הרי "מכל-מקום תצמיח, כי לישועתך קוינו, ויש לנו הקיווי, ובשכר הקיווי כדאי שתגאלנו". כך גם אמרו חז"ל⁴⁵: "יש דור שהוא מצפה למלכותי - מיד הם נגאלים". אם-כן ברור אשר מלבד מעלתה ושכרה הרב⁴⁶ של הציפייה לגאולה - הרי היא גם נטילת חלק בקירוב הגאולה. לפיכך גם אמרו חכמים אשר בשעה שמכניסין אדם לדין שואלים אותו: "ציפית לישועה"⁴⁷.

(43) מערכת ק' אות טז (ערך קיווי).

(44) ילקוט תהלים רמז תשל.

(45) איכה זוטא כו (בהוצאת בובר - ע' סה). ילקוט שמעוני ח"ב רמז תתקצז. ראה גם בספר הכוזרי

(מאמר ה' פכ"ז).

(46) ראה סנהדרין צז, ב.

(47) שבת לא, א.

הציפייה של יהודי אל הגאולה באה משלושה עניינים כלליים, והם: אהבת ה', אהבת התורה, אהבת ישראל. ניתן לומר שמאיכות הציפייה של היהודי אפשר לדעת עד כמה גדולה מדת אהבת ה', אהבת התורה ואהבת ישראל שבו.

אהבת התורה

יסוד מרכזי וחשוב להתעוררות רגש הציפייה של יהודי קשור למדת אהבת התורה ומצוותיה שבלבבו של היהודי. כלומר, הרצון והשאיפה הטבעית של היהודי לקיים את כל מצוות התורה ולקיימם בהידור ובשלימות, הם אלו שבווערים בלב היהודי המצפה לגאולה.

העגמת נפש שיש לכל יהודי מכך שעתה אין באפשרותו לקיים את רוב מצוות התורה⁴⁸, הצער מהמניעות והנסיונות הרבים שיש בזמן הגלות המונעים ממנו לקיים את המצוות כראוי, זה מה שמעורר את רגש הציפייה אל הגאולה, לבקש ולהתפלל שתבוא בקרוב. שכן באותו הזמן דווקא יתאפשר הקיום של כל התורה ומצוותיה ללא שום מניעות, בתכלית ההידור ובאופן הנעלה והמושלם ביותר.

וכן כתוצאה מאהבת התורה שבכל יהודי, באה ה"תאוה" שלו לימות המשיח, מפני שלימוד התורה אז יהיה בתכלית המעלה⁴⁹. הוא מחכה לתקופה בה יתגלו על ידי מלך המשיח, סודות התורה שלא התגלו עד עתה⁵⁰.

ובלשון הרמב"ם⁵¹: "ומפני זה נתאוו כל ישראל .. לימות המשיח כדי שינחו ממלכות שאינן מניחות להם לעסוק בתורה ובמצות כהוגן".

יהודי מסוג זה אינו מצפה רק בכללות שיהיה תקופה טובה שיבוא לעתיד שנקרא "ימות המשיח" ואז נגאל מכל הצרות, אלא הוא מחכה ומצפה לתקופה שבה קיום התורה ומצוות יהיה בשלימות.

אהבת ה'

כך גם מדת אהבת ה' שבכל אחד מישראל, היא זאת הגורמת לכך שאינו רגוע כל זמן ש"שכינתא בגלותא!" וכבוד השכינה מושפל ומתחלל שם ה' בין הגויים!⁵²

(48) ראה בקובץ א' וש"נ.

(49) שם.

(50) שם.

(51) הלכות תשובה פ"ט, ה"ב.

(52) ראה טושו"ע סימן תקפ.

לכן מחכה הוא לימות המשיח, שאז יתגלה כבוד ה' בתכלית השלימות וכל הבריאה יחד יעבדו את הקב"ה ("לְעַבְדוֹ שְׂכֶם אֶחָד"⁵³). הציפייה הוא לאותו הזמן בו תושלם מלכוּתו של הקב"ה "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

וכך כותב אחד מגדולי האחרונים, בעל החפץ-חיים: "איתא בפסיקתא דרב כהנא, אמר הקב"ה, חבבתם לתורתי ולא חכיתם למלכותי. עיקר כל העיקרים היא האמונה בביאת המשיח, שאז יהיה ה' למלך על כל הארץ, והכל יכירו מלכותו, ואף על פי שיתמהמה, עם-כל-זה אנו מחויבים לחכות ולצפות ולבקש, מתי תמלוך בציון"⁵⁴.

ועוד והוא העיקר: מתוך אהבתו את ה' מצפה לזמן בו יוכל להתאחד עם הקב"ה בתכלית הקירוב, ודבר זה יקרה בימות המשיח דווקא⁵⁵.

אהבת ישראל

בדומה לכך, גם אהבת ישראל שבלב כל יהודי, היא זאת שלא נותנת לו מנוחה כלל. כבר דורות רבים שבני ישראל נמצאים במצב של "בנים שגלו משולחן אביהם"⁵⁶ והם מושפלים ביותר, עם הרבה צרות בגלות - הרי זה עצמו חייב לעורר את כל יהודי לחכות לגאולת ישראל, שאז יתבטלו צרות ויסורים אלו של בני ישראל.

אם הוא רק מאמין באמת בכל נבואות הגאולה שבתורה ובטובתם של ישראל בעת ההיא, כשהם בתכלית המעלה והשלימות בגשמיות ורוחניות, הרי בוודאי שדבר זה עצמו בכוחו לעורר בו תשוקה עצומה אל הגאולה, להתפלל ולחכות בציפייה נרגשת אל חזרת מלכות בית דוד, בנין בית המקדש בתפארתו וקיבוץ נדחי ישראל.

חיוב הציפייה

חיוב האמונה והציפייה

הרמב"ם כותב בתחילת ההלכות העוסקים בהלכות מלך המשיח⁵⁷: "וכל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבנו". משמעות הדברים היא שהאמונה והציפייה למשיח ולגאולה הם עיקר בדת,

(53) צפניה ג, ט.

(54) חפץ חיים על התורה פרשת נח (בהוצאת שנת תש"ג: ע' כח).

(55) ראה גם לקו"ש חל"ג ע' 87 ואילך.

(56) ברכות ג, א.

(57) תחילת פרק יא מהלכות מלכים.

ועד כדי כך שמי שאינו מאמין ומחכה, הריהו "כופר בתורה ובמשה רבנו!"

הרמב"ם מביא בהמשך ההלכה ראיות מן התורה על הגאולה בכלל וגם פסוק בפרשת בלעם שמשם ברור שהגאולה תהיה על-ידי המלך המשיח, ומכאן בא החיוב להאמין לא רק בהגאולה באופן כללי אלא גם שיבוא על-ידי משיח. וכיון שדבר זה נתפרש בתורה, הנה "מי שאינו מאמין" הריהו כופר בתורה.

הפירוש המקובל בדברי הרמב"ם שצריך לחכות לביאתו של משיח ("מחכה לביאתו") הוא, שהחיוב להאמין ולצפות למשיח, אינו רק האמונה שיבוא יום והגאולה תגיע. האמר נה האמיתית בביאת המשיח פירושה להאמין שמשיח יבוא היום, כמו שנאמר בכתוב⁵⁸: "אם יתמהמה חכה לו". אמנם הרבי בהרבה שיחות קודש מוסיף ומסביר שהפירוש הפשוט בדברי הרמב"ם הוא, שיש גם חיוב להרגיש שחסר לו - שעדיין אינו נמצא ימות המשיח ולכן עליו לצפות לבואו מצד חסרון זה⁵⁹.

כפי שכבר התבאר בארוכה, הציפייה למשיח מראה על הרצון החזק של יהודי לקיים את התורה והמצוות בשלימותם. כשהוא יודע שבזמן הזה אין אפשרות לקיים את כל דיני התורה. אם-כן העדר הציפייה ח"ו מראה שחסר ענין עיקרי בקשר שלו לתורת ה' ומצוותיו. כלומר, לא אכפת לו שקיום התורה והמצוות אינו בשלימות.

בנוסף העדר הציפייה הוא הוכחה שלא מפריע לו שכביכול הקב"ה בעצמו אינו שלם! כמו שאמרו חז"ל⁶⁰: "אין השם שלם ואין כסאו שלם" עד ביאת המשיח. לא מפריע לו על החילול השם העצום כאשר כבוד ה' מושפל בין אומות העולם. הוא לא מתעניין בצער הנורא של השכינה כש"שכינתא בגלותא" והצרות והיסורים של עם ישראל.

אם-כן, זוהי הוראה שחסר לו ענין יסודי ועיקרי באהבת ה', אהבת ישראל, ואהבת התורה. מכך נראה שאין לו יחס ורגש לקדושת התורה ועד שיש לחשוש שהעדר הציפייה בא מחסרון עצום באמונתו בביאת המשיח או בכללות קדושת התורה. אך יהודי שהתורה ומצוות יקרים לו באמת ויש לו אהבת ה' אמיתית, הרי יש לו רגש וגעגועים עצומים אל הגאולה וכפי שראינו במהלך הדורות געגועים עצומים אלה אצל גדולי ישראל שתמיד ביקשו והתחננו וציפו אל הגאולה. כמו שאמרו חז"ל על הפסוק⁶¹: "ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם", שצריך לבקש ולתבוע את הגאולה⁶².

(58) חבקוק ב, ג

(59) ראה לקו"ש חכ"ח ע' 136.

(60) ראה שמות יז, טז ובפירוש רש"י שם. ועוד.

(61) הושע ג, ה.

(62) ראה בב"י לטאו"ח סקפ"ח (ד"ה וכתב הרמב"ם).

אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני

על-פי תורת החסידות ישנה משמעות עמוקה הרבה יותר לחובת הציפייה. ידוע אשר כל מציאותו של יהודי היא בשביל עבודת הבורא לברר ולזכך העולם בכדי שתהיה ראוי להיות "דירה בתחתונים" בשביל הקב"ה. ובלשון חז"ל⁶³: "אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני". אם-כן מובן שכל זמן שבירור העולם ("לשמש את קוני") אינו בשלימותו, גם מציאותו של היהודי ("אני") אינה בשלימות. יתר על כן: מכיון שעיקרו של יהודי ("אני") הוא כוונת ותכלית בריאתו, נמצא שלא זו בלבד שחסר בשלימות מציאותו, אלא חסר בעיקר ענינו ומהותו. משום כך מצפה יהודי לזמן בנין בית המקדש וביאת הגאולה, שאז תהיה מציאותו בשלימות, בלי שום חסרון⁶⁴.

ובלשונו של הרבי: "לכן יכול להיות שאף-על-פי שבזמן הגלות יש ליהודי כל טוב גשמי והרחבה בכל ענייניו הגשמיים, טוען הוא להקב"ה שלא אכפת לו מכל עניינים גשמיים אלו, שהרי אין זה תכליתו. תכליתו הוא "נעשה לפניך כו' כמצות רצונך", וכל זמן שהדברים עדיין לא התרחשו אין לו שום "מציאות" . . יהודי בא בטענה להקב"ה: אתה בראת אותי ופסקת בתורה ש"אני נבראתי לשמש את קוני", אם-כן מה הנך רוצה ממני?! כל זמן שיהודים נמצאים בגלות הם אינם יכולים לפעול כוונת ותכלית בריאתם, לא בנוגע להקרבת קרבנות ולא בנוגע לשאר המצוות"⁶⁵.

63) סוף מסכת קדושין.

64) תורת מנחם תשד"מ ח"ג ע' 1512-1513.

65) קטעים משיחות קודש תשל"א ח"א ע' 4-203 (בתרגום חפשי). בענין אופן הציפייה ראה במדור

הרחבת ענינים.

☞ **הציפייה מביאה גאולה:** חשיבותו של הציפייה אל הגאולה מובן לאור דברי חז"ל אשר בשכר הציפייה נזכה לגאולה (אף אם אין אנו ראויים לכך).

☞ **מאיפה נובע הציפייה של יהודי:** יהודי שאוהב את התורה מצפה לגאולה - מפני שבנוסף לכך שאז לא תהיה מניעות מלימוד התורה, מדריגת הלימוד תהיה בתכלית המעלה ותהיה היכולת לקיים כל הלכות ומצוות התורה. יהודי שאוהב את ה' מצפה לגאולה - מפני שאז השכינה לא תהיה בגלות ובני ישראל יהיו בתכלית הקירוב עם הקב"ה והכל יכירו במלכותו של הקב"ה. יהודי שיש לו אהבת ישראל מצפה לגאולה - מפני שאז ישובו בני ישראל מגלותם ויתבטלו כל הצרות.

☞ **אני נבראתי לשמש את קוני:** בנוסף, מכיון שבזמן הגלות עדיין לא התברר העולם בשלימות - לא מתקיים מטרת המציאות של בני ישראל, ולכן יש חסרון כביכול במציאות של ישראל.

תביעת הגאולה

תביעה מהקב"ה

על חשיבותו של תביעת הגאולה, אנו לומדים מבני ישראל בתקופת משה רבינו, בכמה הזדמנויות:

זעקת בני ישראל במצרים: כתוב¹: "ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו, ותעל שר' עתם אל האלקים מן העבודה". כלומר: בני ישראל צריכים לצעוק אל הקב"ה על אריכות הגלות ולבקש ממנו שיוציאם מהגלות, באמרם שכבר סיימו את עבודתם ("ויאנחו גו' מן העבודה"), ומכיון שכן - מדוע מעכבים אותם עדיין בגלות?

וכאשר בני ישראל צועקים להקב"ה על אריכות הגלות - בודאי ישלח להם הקב"ה גואל צדק, כשם ששלח את משה רבינו להוציא את עם ישראל מהגלות².

תביעת משה רבינו: בסוף פרשת שמות מסופר כיצד טען משה רבינו לפני הקב"ה על אודות מצבם הגרוע של בני ישראל וטען³: "למה הרעותה לעם הזה". מכך שהקב"ה ציווה לכתוב בתורה את טענת משה רבינו, אנו לומדים הוראה נצחית לכל אחד מבני ישראל: אין לו ליהודי השלים עם מצב הגלות, ולחשוב שהוא יכול להשאר בגלות ח"ו, אלא עליו לצעוק להקב"ה "למה הרעותה לעם הזה", ולבקש את הגאולה⁴.

פסח שני: מצוה זו⁵ לא ניתנה מלכתחילה על-ידי הקב"ה, ככל מצוות התורה, אלא היא באה על ידי הדרישה והתביעה של ישראל "למה נגרע", שכתוצאה מכך נתחדש

(1) שמות ב, כג.

(2) שיחת ש"פ שמות תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג ח"ב ע' 803). וראה שיחת אחש"פ תרצ"ט.

(3) שמות ה, כב.

(4) שיחת ש"פ וארא תשמ"ג (תורת מנחם תשמ"ג ח"ב ע' 826-827).

(5) בהעלותך ט, ו ואילך.

הציווי של הקב"ה אודות פסח שני.

מכאן אנו לומדים, שגם בזמן הגלות, כאשר עם ישראל נמצא "בדרך רחוקה" ובגדר "טמא לנפש" (שכן היום אין לנו אפר פרה), עליו לתבוע ולדרוש מהקב"ה "למה נגרע לבלתי הקריב את קרבן ה'" - אנו רוצים כבר להקריב קרבנות בבית המקדש השלישי!⁶

למה אנו תובעים?

בשיחות רבות הרבי דיבר על-כך, שלאחרי הסבר כל הכוונות הפנימיות שבגלות, הרי לכל דבר יש שיעור והגלות כבר הולך ונמשך ללא כל שיעור ולכן יש לתבוע את היציאה מהגלות ולבקש ולצעוק שרוצים את הגאולה ("עד מתי!").

אין אנו מבקשים ותובעים את גאולה כמו עני הניצב בפתח, אלא תובעים אותה כע" שיר הדורש את המגיע לו. בני ישראל נקראים בניו של הקב"ה. מקומו הטבעי של כל בן הוא אצל שולחן אביו, ומקומו של בן המלך הוא בסעודת המלכים הנערכת בארמון המלך. בכך שאנו בניו של הקב"ה מגיע לנו הזכות לשפע רוחני עצום ולרוב טוב גשמי, וכל זה אף מבלי להזכיר את השכר המגיע על מסירות הנפש של העם היהודי לדורותיו בעבור התורה והמצוות.

זאת ועוד: תביעת הגאולה היא בראש ובראשונה למען הקב"ה בכבודו ובעצמו. כמו שנתבאר כבר בארוכה, הקב"ה נמצא עמנו בגלות וסובל עמנו את צרות הגלות.⁷ אם-כן מכיון ש"שכינתא בגלותא", התביעה ובקשה של הגאולה היא בשביל גאולת הקב"ה.⁸

הרבי מוסיף ואומר על חשיבותו של תביעת הגאולה:⁹

"וענין זה מודגש ביותר בדורנו זה - . . שתפקידו של דורנו זה, "חיילי בית דוד", לבטל את אלו "אשר חרפו עקבות משיחך", וענין זה נעשה - לכל לראש - על-ידי הבקשה והתביעה, ובהדגשה שענין זה צריך להיות באופן של תביעה דוקא, שמשיח צדקנו יבוא תיכף ומיד ממש.

"וכמדובר כמה פעמים בתקופה האחרונה אודות הצורך לבקש ולתבוע מהקב"ה על

6) לקו"ש חכ"ב עמ' 215. וראה גם בארוכה שיחת עשרה בטבת ה'תשמ"ג (לקו"ש חכ"ה ע' 273 ואילך) אודות השבעת יעקב אבינו את יוסף "ונשאתני ממצרים" (בראשית מז, ל).

7) ראה קובץ א' בארוכה.

8) שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה, ה'תשמ"ז (תורת מנחם ח"ב ע' 154).

9) שיחת ש"פ מקץ, זאת חנוכה, ה'תשמ"ז (תורת מנחם ח"ב ע' 164 ואילך).

הגאולה - כמפורש במדרשי חז"ל בכמה מקומות¹⁰, והובא גם להלכה¹¹, אשר עצם הבק' שה והתביעה מזרזת את הגאולה, כדברי החיד"א¹² בפירוש נוסח התפילה "כי לישועתך קוינו כל היום", "כי" הוא נתינת טעם, היינו, שב"שכר הקיווי כדאי שתגאלנו" . .

"הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא - הצורך שכל בני ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלימה!

"ופשוט, שדרישה ותביעה זו צריכה להיות באמיתיות, ולא באופן של העמדת פנים כו' ... היינו שענין זה צריך להיות נוגע לו באמת, ואז גם הדרישה והתביעה היא באמיתיות.

"וכאשר באים בדרישה ותביעה כזו - אין צורך ללכת לבית-דין של מעלה וכו', כי בר דאי ממלא הקב"ה את תביעתם של ישראל להביא את הגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש, ברגע כמימרא..."

(10) מדרש תהלים (הוצאת באבער) מזמור יז. מדרש שמואל ספ"א, הובא ברד"ק סוף ש"ב.

(11) ראה בב"י לטאו"ח סקפ"ח (ד"ה וכתב הרמב"ם).

(12) מערכת ק' אות טז (ערך קיווי).

☞ **מקור בתורה לתביעת הגאולה:** מבני ישראל בתקופת משה אנו לומדים שיהודי לא יכול להשלים עם מצב הגלות. יהודי צריך לצעוק אל הקב"ה שכבר סיים את עבודתו בזמן הגלות ולכן הוא תובע מהקב"ה את הגאולה.

☞ **הטעם שאנו תובעים את הגאולה:** בהלכה מובא שדווקא על-ידי התביעה מהקב"ה נזכה להגאל. הסיבה לכך היא מכיון שאנו נחשבים כמו בנים להקב"ה התובעים את המגיע להם, ובפרט שאנו תובעים את הגאולה למען גאולת הקב"ה מהגלות.

הרחבת ענינים

פרק ז' | אופן הציפייה לגאולה

בפרק ז' נתבאר באריכות חובת הציפייה לגאולה. בענין זה יש להוסיף כמה ענינים בהסברת אופן הציפייה.

לא לשבת בשקט

ידוע ומפורסם פתגם רבותינו נשיאנו שביאת הגאולה תהיה רק ברצונו של הקב"ה. לא בכוחות עצמנו יסתיים הגלות ונשוב אל ארץ ישראל בהגאולה אלא אך ורק בהזמן שיחליט הקב"ה¹. משום כך לפעמים יהודי יכול לחשוב שאין לו מה לעשות בכדי לזרז את היציאה מהגלות אל הגאולה, לכן הדבר היחיד שהוא יכול לעשות - הוא אולי במקרה הטוב, לעסוק בענייני קדושה כמו לימוד התורה וקיום המצוות שאז לכל-הפחות הוא נמצא במצב של גאולה רוחנית לגבי עצמו משום שהוא עוסק בענייני אלקות.

על כך באה ההוראה מאופן אכילת הקרבן פסח של בני ישראל, ערב יציאת מצרים. בעת שבני ישראל קיימו את ציווי הקב"ה ואכלו את הקרבן פסח, קיימו זאת באופן של "מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם". כלומר, בני ישראל לא הסתפקו בקיום ציווי הקב"ה, אלא ציפו והמתינו בקוצר רוח להגאל, כמו אדם המתין, מצפה ומחכה לרגע המיוחד, כאשר מקלו בידו, והוא כולו מוכן, ואינו זקוק אף לרגע המתנה נוספת.

כל העניינים שקרו בזמן יציאת מצרים נוגע גם ליציאה מגלותנו זה כמו שנאמר בתר"ה²: "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". מכאן אנו לומדים שיהודי אינו יכול להסתפק בכך שהוא לומד תורה ומקיים מצוות בשלימות, אלא הוא צריך להמתין ולצפות בקוצר רוח לגאולה, עד כדי כך, שחוגר מתניו (כמו שמפרש רש"י: "מזומנים לדרך")

(1) לקו"ד ח"ד תרצ"ב, א. סה"מ קונטרסים ח"א קעה, ב.

(2) מיכה ז, טו.

ונועל את רגליו ונוטל את מקלו בידו, ועומד מוכן לרגע שתבוא הידיעה שמישיח בא, שאז יצא מיד מהגלות אל הגאולה!

כמובן שגם ברגעי הגלות האחרונים צריכים ללמוד תורה ולקיים מצוות בכל התוקף, אבל יחד עם זה אי אפשר לשבת בשקט ובשלווה עד שהקב"ה ירצה להביא את הגאולה. יהודי צריך לעשות את כל התלוי בו למהר ולזרז את הגאולה, ועד שעומד מוכן ומזומן לצאת תיכף ומיד מהגלות כיון שהוא יודע שזהו "מצות היום" להיות מוכן לשם כך. כמו שאז המצריים ראו את בני ישראל אוכלים את הקרבן פסח "בחפזון", ומוכנים לצאת ממצרים, כך גם בימינו אלו, אפילו אומות העולם רואים על היהודי שהוא ממתין בקוצר רוח אל הגאולה ועומד מוכן לביאת המשיח³.

ביטוי מעשי

אחד מהביטויים הכי חזקים אודות הציפייה לגאולה, הוא הדיון שמצינו בכמה ספרים אודות בניית וקניית בתים בזמן הגלות בחוץ-לארץ (יותר על הנצרך), מפני שמראה שאינו מצפה שבמהרה יבוא משיח⁴. דבר זה מיוסד הדבר על דברי הגמרא⁵: "אמר רבי חנינא אחר ארבע מאות לחורבן הבית אם יאמר לך אדם קח שדה שוה אלף דינרים בדינר אחד לא תקח".

ומסיימים בטוב. כמו שבזכות הציפייה והבטחון אז יצאו ממצרים כך גם ברגעים האחרונים של הגלות. בזכות הציפייה והבטחון נזכה להיגאל בגאולה האמיתית והשלי⁶ מה⁶.

(3) ע"פ שיחת ש"פ ויקרא תשמ"ה (תורת מנחם תשמ"ה ח"ג ע' 1592).

(4) ראה מה שליקט בזה הרב שלום שי' צירקינד בהערות וביאורים (אהלי תורה) גליון תתשנב ע' 6 ואילך.

(5) ע"ז ט, ב.

(6) ראה 'כד הקמח' (להבחי) ערך בטחון, ע"פ מדרש תהלים מזמור כב: "בזכות הבטחון נגאלו ישראל

ממצרים".

הוספה:

התפתחות חכמות העולם כהכנה לגאולה

לקוטי שיחות חט"ז פר' נח שיחה ב'

בשיחה זו מבואר אשר הטעם להתפתחות חכמת הטבע
הוא כדי להשתמש בהם לה' ולתורתו.

ענין זה הוא הכנה לביאת המשיח, שאז יהי' "וראו כל בשר".
שהבשר הגשמי יראה אלוקות.

תרגום מאידית בע' 69

התפתחות חכמות העולם כהכנה לגאולה

לקוטי שיחות חט"ו פר' נח שיחה ב'

ווי באוואוסט דער מאמר הצ"צ, אַז דער קץ דביאת המשיח אויף שנת תר"ח, איז געווען דאָס וואָס עס האָט זיך אין יענעם יאָר אָפּגעדרוקט דער לקו"ת [ווייל דער אויפטו פון ביאת המשיח איז וואָס דאָמאָלס וועט זיין, מלאה הארץ דעה את ה' גו"ל⁷]; און מיט עטלעכע יאָר פריער האָט זיך אָפּגעדרוקט דער תו"א (אין יאָר תקצ"ט)⁸ – וואָס דוקא ווען דער לימוד (פון פנימיות התורה) איז אין אזא אופן, ווערט דער יתפרנסו"ן⁹ (פון ספרא דילך) און יפוצו¹⁰ פון די מעיינות הבעש"ט, וואָס זיין התגלות איז געווען אַרום שנת ת"ק¹²,

און אזוי האָט זיך דאָן אויך אָנגע- הויבן אַ התפתחות יתירה אין די חכמות העולם.

דאָרף מען פאַרשטיין: בשלמא דאָס וואָס די התגלות פון פנימיות התורה איז

א. בשייכות צום פסוק, בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה (וארובות השמים נפתחו)¹, שטייט אין זהר²: „ובשית מאה שנית לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כו" – אַז אין די יאָרן פון שש מאות שנה פונעם אלף הששי וועלן זיך עפענען די שערי החכמה למעלה און די מעיינות החכמה למטה און די וועלט וועט נתתקן ווערן אויף צו קענען אַריינקומען אין דעם אלף השביעי.

דער פירוש פון די צוויי ענינים „תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא“ [וועלכע זיינען מרומז אין פסוק הנ"ל³: „נבקעו כל מעיינות תהום רבה (מבועי דחכמתא לתתא) וארובות השמים נפתחו (תרעי דחכמתא לעילא)“] איז: „חכמתא לעילא“ מיינט חכמת התורה, און „חכמתא לתתא“ – חכמות העולם⁴;

און ווי מיר זעען טאַקע, אַז אין דעם זמן הנ"ל איז געווען אַ התגלות יתירה אין חכמת התורה, פון פנימיות התורה⁵

(6) ראה תורת שלום ע' 237.
(7) ישעי' יא, ט. ובארוכה – רמב"ם בסיום וחותם ספרו יד החזקה, עיי"ש (ושם הל' תשובה רפ"ט).
(8) ראה היום היום יום ע' טז. ובכ"מ.
(9) לשון התקו"ז (ת"ו בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזהר: יתפרנסו . . כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו/ (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו/ (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסו כו/ יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י זלה"ה כו/ שיבינו כו/ כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו/ עכ"ל הסגולה דבגינה וקראתם דרוור היא כשיתפרנסו וילמדו פירושי המאמרים כו/. – ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.
(10) אגה"ק הבעש"ט – נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. ובכ"מ.
(11) שנת תצ"ד (לקו"ד ח"א לא, א. ועוד).
(12) עיין אוה"ח ר"פ צו.

(1) פרשתנו ז, יא.
(2) ח"א קיז, א. – בדפוסים שלפנינו לא הובא סיום הכתוב „(וארובות השמים נפתחו)“. אבל ברא"ג הובא באוה"ח לזהר כאן, וכן בעטרת ראש (נה, א) משמע, שגרסי בזהר גם סיום הכתוב.
(3) רא"ג שבערה הקודמת.
(4) ס' אשמורת הבוקר (שאלוניקי, תרי"ב) לזהר.
(5) ועיי"ש בזהר (קיה, א): וכד יהא קריב ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא כו/. וראה דרך אמת שם. וראה בארוכה שיחה שנדפסה בסוף המשך תרס"ו. לקו"ש ח"ז ע' 206 ואילך.

חכמות העולם¹⁶, אַז די כוונה אין דער התפתחות פון די חכמות העולם איז (כל-שון התניא¹⁷) „להשתמש בהן לעבודת ה' או לתורתו“.

[וויבאלד אָבער אַז לאו כל מוחא סביל דא, און ווי דער אַלטער רבי איז דאָרט מסיים „וזהו טעמו של הרמב"ם והרמב"ן ד"ל וסיעתן שעסקו בהן" איז דעריבער, איז עס שייך נאָר צו יחידי סגולה מסוג הנ"ל, און דער וואָס איז ניט שייך דערצו, איז עס, אדרבה, „מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלקית"¹⁸].

ג. דערביי מוז מען באַוואַרענען, כאָטש אייגענטליך, איז עס זעלבסט-פאַרשטענדליך: כהנ"ל האָט קיין שייכות ניט צו דער פּראָגע פון לערנען אין קאַלעדזש אָדער אוניווערסיטעט וכיו"ב, וואָס דאָרט איז דער איסור חמור וסכנה (וחמירא סכנתא מאיסורא^{18*}) – וואָס דער גאַנצער אור והשקפה פון די דל"ת אמות (אין די מוסדות בדורותנו אלה) דורכגענומען מיט כפירה בהשגחה פרטית פון דעם אויבערשטן, ניטאָ קיין זאך אָדער כח וואָס קען זיך אַרײַנמישן אין הנהגות העולם וחוקיו (ביז אַז דאָס ווערט אָנגענומען אַלס אַ זעלבסטפאַרשטענדליכקייט (וואָס אין צריכה ראי') און אַלס אַ יסוד צום גאַנצן שטודירן, וועלכן מען דאַרף גאַרניט דערמאָנען בפירושו) – אין דעם גרעסטן טייל פון

אַ הכנה „לאעלא בשביעאה“, איז מובן. ווייל היות אַז אין ימות המשיח וועט זיך אויפּטאָן דער ענין פון „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים“, איז מתאים, אַז פאַר דעם זמן, אַלס הכנה¹³ דערצו, זאָל זיין דער גילוי פון פנימיות התורה וואָס איז אַ „מעין“ פון תורתו של משיח; אָבער וואָס פאַר אַ שייכות האָט די התפתחות והתגלות פון די חכמות העולם מיט „לאעלא בשביעאה“?

נאָכמער: פון דעם וואָס דער זהר ברענגט ביידע זאָכן בחדא מחתא איז פאַרשטאַנדיק, אַז זיי האָבן אַ צוזאַמען-האַנג צווישן זיך – אַז דאָס גופא וואָס עס האָט זיך דעמאָלט אָנגעהויבן אַ נייע התגלות אין חכמת התורה (אַלס הכנה צו ימות המשיח) איז „גורם“ התפתחות פון חכמות העולם – דאַרף מען פאַרשטיין: אין וואָס באַשטייט דער קישור צווישן זיי, וויבאלד אַז חכמות העולם זיינען אָן אַן ערך נידעריקער (לתתא) פון חכמת התורה¹⁴ (לעילא) ובפרט פנימיות התורה?

ב. די גאַנצע וועלט, מיט אַלץ וואָס געפינט זיך אין איר, איז באַשאַפן גע-וואָרן „בשביל התורה ובשביל ישראל“¹⁵ וכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו^{15*} – איז פון דעם פאַר-שטאַנדיק, אַז דער תכלית ושלמות הכוונה פון יעדער באַשאַפענער זאך איז אין דעם וואָס זי ווערט אויסגענוצט, דורך אידן, אין עבודת ה'.

און אַזוי איז עס אויך בנוגע צו די

16 להעיר מדרמ"צ (סא, ריש ע"ב), דבכל נברא פרטי יש בחי' חכמה שהיא ראשית הנברא ומחכמה נמשך אח"כ ל שאר חלקיו כו, ע"ש.

17 ספ"ח.

18 תניא שם. – דרגות שונות בלימוד חכמות העולם לש"ש, וכן דיוק לשון התניא „שיודע... הרמב"ם ורמב"ן ז"ל" – נתי' בלקו"ש ח"ב ע' 197 ואילך.

18* חולין יוד, א.

13 ראה תניא רפ"ז.

14 ראה אוה"ת בראשית תצו, ב ואילך. שמיני ע' נו ואילך.

15 אותיות דרע"ק ב'. פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

15* אבות ספ"ו.

כנ"ל, פון „מלאה הארץ דעה את ה' גו", נאָר אויך אין אַן אופן פון „וראו כל בשר", אַז דער בשר הגשמי וועט זען דעם „פי ה' דבר";

ד. ה. עס וועט זיין ניט בלויז אַ ראי' „בעין השכל הרחני", נאָר אויך (ווי דער מיטעלער רבי^{20*} איז מאַריר) אַ „ראי' גשמית בעין הגשמי"; און נאָכמער: פון דעם וואָס עס שטייט „וראו כל בשר" – ניט „וראו כל עיני בשר" [ע"ד „ותחזינה עינינו²¹] – איז משמע, אַז ניט נאָר דער „עין הגשמי", נאָר אויך דער בשר הגשמי גופא וועט דערזען „כי פי ה' דבר".

און דאָס איז די שייכות צווישן דער התפתחות פון די חכמות העולם מיט דער הכנה „לאעלא בשביעאה" – ווייל דאָס וואָס מ'נוצט אויס די חכמות העולם „לע-בודת ה' או לתורתו", העלפט אַרויס אי-נעם מכין זיין זיך צו אַ „מעין" פון „וראו כל בשר" – אַ ראי' גשמית ומוחשית – אין עיני עבודת ה'.

ה. אַ דוגמא לדבר: איינער פון די „טבע" כוחות, וואָס איז (געווען) מששת ימי בראשית בכל תקפו – אָבער מענטשן האָבן ניט געוואוסט פון עס, און ער איז) אַנטדעקט און אַנטוויקלט געוואָרן אין די לעצטע יאָרן, איז דער וואָס דערמעגלעכט, אַז דער קול פון אַ מענטשן וואָס רעדט אין אַ באַשטימטן אָרט זאָל תיכף ומיד דערהערט ווערן בריחוק מקום, ביז אין קצוי ארץ לבנה

זיי ווערן געלערנט לימודי מינות, אמור-נות עבודה זרה¹⁹ וכו'.

וברובם ככולם – זיינען ניטאָ גדרי הכושה וצניעות, ביז אַז מען איז מלעיג און מ'פראָוועט ליצנות פון די וואָס רע-כענען זיך דערמיט, ואדרבה כל הפרוץ יותר – נעלה יותר וכו'.

וכמפורסם דער מצב האיום בזה אין די קעמפוסעס, דאָרמיטאָריס, מקומות הטיוול וכו' – ואין להאריך בדבר המבהיל בכלל, און במדה האיומה כנ"ל בפרט.

די „טענה" המפורסמת אַז עס (אָדער זי) וועט עס ניט שאַטן און ער וועט ביישטיין דעם נסיון א.ז.וו. – איז אויך מפורסם דער איינפאַכער ענטפער, אַז אַ צדיק גמור אפילו דעם לעצטן טאָג פון זיין 120-טן יאָר לעבן עלי אדמות ובתחלת היום און פאַר זיינע תפלות בעט דעם אויבערשטן „אל תביאנו לידי נסיון"^{19*}. ויש להאריך כו"כ ואכ"מ.

ד. וויבאַלד אַז דער זהר פאַרבינדט די התפתחות פון די חכמות העולם מיט דער הכנה „לאעלא בשביעאה", איז מובן, אַז די תועלת פון אַט די חכמות אין עבודת ה' דריקט זיך אויס אין אַן ענין וואָס איז אַ הכנה פון דעם אויפטו וואָס וועט זיין בימות המשיח.

פון די ענינים עיקריים, וואָס וועלן זיך אויפשאַטן בימות המשיח, איז דער יעוד²⁰ „ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר", דהיינו, אַז דער גילוי אלקות דלעתיד וועט זיין ניט נאָר אין אַן אופן,

19) ראה רמב"ם פ"ב דהל' ע"ג, ה"ב: צוונג הקב"ה שלא לקרות כו' ולא נהרהר כו' שלא תשאל ע"ד עבודתה כו' (עיי"ש ובה"ג).

19*) בכרכות השחר (ברכות ס, ב). וראה סנהדרין קז, א.

20) ישעי' מ, ה.

20*) שער האמונה פכ"ה ואליו. וראה תניא פל"ו.

21) נוסח התפלה. וראה ישעי' נב, ח (הובא בתניא שם. שער האמונה רפכ"ו): כי עין בעין יראו גו' ועוד.

איז נעענטער צו די הרגשים גשמיים
דהאדם און במילא מער פועל²⁷ זיין
אויף זיינע מדות שבלב ביז אויף מחשבה
דבור ומעשה.

ו. הגם אז אלע עניני העולם זיינען
באשאפן געוואָרן „בשביל התורה ובש-
ביל ישראל“, פונדעסטוועגן געפינען
מיר, אז חז"ל טיילן אויס געוויסע
זאכן דורך מדגיש זיין, אז זיי זיינען
באשאפן געוואָרן נאָר צוליב זייער נוצן
אויף אַ באַשטימטן ענין פון תומ"צ;
ולדוגמא: „לא הי' העולם ראוי להשתמש
בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל
ביהמ"ק"²⁸.

דער חילוק צווישן די אויסגעטיילטע
זאכן און אלע אנדערע באשאפענע זאכן
איז: ביי די אנדערע עניני הבריאה, הגם
אז אויך זיי זיינען באשאפן געוואָרן נאָר
„בשביל התורה ובשביל ישראל“, קען
אָבער כוונת בריאתם דורכגעפירט ווערן
אויך ווען מען נוצט זיי לפועל אויף
עניני העולם (אויף דברי רשות כו'), נאָר
וואָס פון דעם גופא נעמט מען אַרויס
(שפּעטער) אַ תועלת אין עבודת ה'.

דאָקעגן ביי „זהב“ לדוגמא, ווערט
געזאָגט אז „לא הי' העולם ראוי
להשתמש בזהב“, אַז דאָס נוצן „זהב“
אויף וועלטלעכע הצטרכות' איז אַ
יְרִידָה פאַר דעם זהב – ווייל דער גאַנצ-
ער טעם פון זיין באשאפן ווערן איז
נאָר מ'זאָל עס נוצן דורכאויס אויף צרכי
המשכן והמקדש [עס איז מערניט וואָס
היות אַז עס דאַרף זיין בחירה חפשית
פון אַ מענטשן, דעריבער, האָט דער

וכו' [דורך אַ „טעלעפאָן“ אָדער, נאָכ-
מער²², דורך „ראַדיאָ“]

און אַזוי, לעצטנס, אויך: זען עס וכל
תנועותיו וכו'.

און דער אויפטו אין וועלט – די
מעגלעכקייט צו הערן כל הגה והגה פון
אַ מענטשן, באותו רגע ממש, בכל קצוי
תבל און זעען עס וכו' גיט אַ ציור מוחשי
אין דעם ענין פון „להבדיל“ „עין רואה
ואוזן שומעת“²³. ואדרבא: מה-דאָך אַז
דער „אוזן“ שלמטה קען באַלד דערהערן
[און עד"ז דער „עין“ שלמטה – דורך
התפתחות פון אַן אנדער כח טבעי – קען
דערזען] וואָס ס'טוט זיך בקצוי תבל –
עאכט"כ בנוגע כביכול צו דעם „אוזן“
[און „עין“] שלמעלה („הנוטע אוזן הלא
ישמע אם יוצר עין הלא יביט“²⁴), אַז אין
דעם זיינען ניטאָ קיינע הגבלות ח"ו; און
דאָס אַלץ וואָס אַ מענטש טוט, אפילו
בחדרי חדרים, איז – באותו רגע ממש –
דער „עין רואה ואוזן שומעת (ובמילא)
וכל מעשיך בספר נכתבים“²⁵.

און וויבאַלד אַז ביי אים איז דאָ אַ
דוגמא מוחשית²⁵ אין דעם ענין, וועט די
התבוננות זיינע, אינעם ענין פון „והנה
ה' נצב עליו כו' ומביט עליו ובוחן כליות
ולב אם עובדו כראוי“²⁶, זיין ניט נאָר
בדרך השגה פון אַ שכל עיוני [וואָס
ניט אַלעמאָל האָט עס אַ פולע ווירקונג
אויף אַ מענטשן], נאָר אין אַן אופן וואָס

22 ראה לקמן בפנים סעיף ז.

23 אבות פ"ב מ"א.

24 תהלים צד, ט. נת' בטה"מ קונט' ח"ב רעט,

ב ואילך. ועוד.

25 ראה בארוכה סה"מ קונט' ח"א (רכו, ב
ואילך) בנוגע למשלים, שעי' השגת אלקות היא
במוחש ממש, עיי"ש. וראה לקמן הערה 40.

26 לשון התניא רפמ"א. וראה רמ"א אר"ח
בתחלתו. שו"ע אדה"ש (ובמהד"ת – סעיף ד'
ה). ממו"נ ח"ג פנ"ב.

27 ראה שער האמונה שם (מה, א): ולהתפעל
ביותר מפני שהוא מקרוב יותר כו', ע"ש.
28 שמו"ר פל"ה, א (ועיי"ש עוד כיו"ב).

און דאָס גופא אין אָן אופן פון „וראו כל בשר גר“; און כעין זה איז אויך דער אויפטו און מכוון אין נוצן די חכמות העולם אויף דער הפצה פון, להבדיל, פנימיות התורה (וואָס איז כנ”ל א „מעין“ פון תורתו של משיח) – ווייל דורכדעם איז דער גילוי פון פנימיות התורה אַלס הכנה צו תורתו של משיח אין אָן אופן (עכ”פ א „מעין“) פון די צוויי ענינים הנ”ל („מלאה הארץ גר“, „וראו כל בשר גר“).

א דוגמא לדבר: בשעת מען נוצט א „ראדיא“ אויף צו פאַרשפרייטן פנימיות התורה, ווערט דורכדעם געהערט דער געלערנטער ענין פון פנימיות התורה – בגשמיות, און בכל קצוי תבל;

און נאָכמער: די דברי חסידות וואָס ווערן געלערנט אויף „ראדיא“ נעמען דורך די גאַנצע וועלט, אפילו אין אָן אָרט וואו ס’איז נישטאָ קיין ראדיאָ-כלי אויפצונעמען דעם קול (ווי ס’איז ידוע, אַז דער קול איז זיך מתפשט אומעטום, בכל קצוי תבל, און נישט נאָר בכח נאָר אויך בפועל – די אויפנאַם-כלי איז נאָר בכח צו אויפכאַפן דעם קול און אים צו ענדערן אויף פאַרשידענע אופנים, אָבער נישט צו מחדש זיין אַ קול).

קומט אויס, אַז דורכן נוצן די חכמות העולם אויף הפצת פנימיות התורה איז דאָ אַ מעין פון: (א) „מלאה הארץ דעה את ה’ גר“ – אָן קיינע הגבלות, בכל מקום ומקום. (ב) אין אָן אופן פון „וראו כל בשר גר“ – דער קול ווערט געהערט בגשמיות באותו רגע ממש.

ח. דער ענין הנ”ל איז אָבער אויך נאָר וואָס מ’נוצט אויס די חכמות העולם אויף אַ צווייטער זאַך – אויף אָן ענין פון תומ”צ, אָבער אין די חכמות מצד עצמן זעט זיך נישט אָן קיין שייכות צו

אויבערשטער באַשאַפן דעם זהב אין אָן אופן אַז מ’קען עס נוצן²⁹ אויך נישט „בשר ביל המשכן ובשביל ביהמ”ק“].

און אַזוי איז עס אויך בנוגע לענינו: וויבאַלד אַז דער זהר פאַרבינדט די התפתחות פון חכמות העולם מיט דער התגלות פון (פנימיות) התורה און מיט „לאעלא בשביעאה“ – איז דאָס גופא אַ באַווייז, אַז דאָס איז די גאַנצע כוונה³⁰ פון זייער התפתחות [דאָס וואָס מ’קען נוצן די תועלת פון די חכמות אויף אַנ-דערע ענינים, איז עס נאָר מצד דעם טעם פון בחירה חפשית, כנ”ל].

ד. ה. אַז מיט דעם אַליין, וואָס מ’קען פון די חכמות העולם אַרויסקריגן אַ תועלת אין עבודת ה’ (ע”ד הנ”ל סעיף ד) פירט זיך נאָך נישט אויס דער אמת’ער תכלית פון זייער התפתחות (ווייל דער-מיט זיינען זיי אַליין נישט מער ווי אָן ענין פון רשות (עולם) פון וועלכן מ’באַקומט אַ געוויסע תועלת אין עניני עבודת ה’).

די אמיתית הכוונה פון זייער התפתחות איז, ווען מ’נוצט די חכמות העולם עצמן פאַר אָן ענין פון תומ”צ; און נאָכמער: וויבאַלד דער זהר איז מקשר זייער התפתחות מיט דעם זמן התגלות פון פנימיות התורה, דאַרף מען זאָגן, אַז דער עיקר המכוון איז צו נוצן זיי פאַר דער התגלות און הפצה פון פנימיות התורה.

ז. ווי גערעדט פריער (סעיף ד), באַ-שטייט אַ חידוש וואָס וועט זיך אויפטאָן בימות המשיח, אין צוויי ענינים: „מלאה הארץ דעה את ה’ כמים לים מכסים“,

29 ולהעיר מפרש”י בראשית א, ד (מדברי אגדה); מרז”ל (שבת כח, ב. פרש”י תרומה כה, ה) בנוגע ל”תחש”. ועוד.

30 ובמלא שוהי כל מציאותו – ראה בארוכה לקו”ש ח”ט ע’ 192 ואילך.

וואָס מער עס שטייגט די אַנטוויקלונג פון די חכמות העולם, אַלץ מער קומט מען צו דער הכרה אַז אַט דער ריבוי און פירוד אין באַשטאַנד פון די יסודות איז נאָר אַן ענין חיצוני, דער אופן הצירוף פון חלקים, צמצום והתפשטות שלהם וכו' און מ'איז אַלץ מער ממעט זייער סכום – ביז צו אַנערקענען אַז די נקודת המציאות פון וועלט באַשטייט פון דער פאָראַיינקונג פון די צוויי ענינים כמות און איכות (חומר נושא הכח און דער כח) [אחדות הפשוטה איז אין (און מצד) אלקות³⁵ – און דעריבער באַשטייט די מציאות פון נברא, מצד עצמו, פון דער התאחדות פון צוויי פרטים – כמות און איכות³⁶].

און דאָס איז דער קשר צווישן דער התפתחות פון חכמות העולם מיט דער התגלות פון, להבדיל, פנימיות התורה, אַלס אַ הכנה צו „יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה“³⁷:

דער גילוי פון פנימיות התורה ברענגט ממילא³⁸ אויך די התפתחות פון חכמות העולם, ווייל דורכדעם³⁹ איז

קדושה; די אמת'ע פאָראַיינקונג צווישן חכמות העולם מיט תורה איז, אַז אין די חכמות העולם גופא דערוועט מען ענינים פון פנימיות התורה³¹.

איינער פון די ענינים עיקריים וואו מ'זעט עס במוחש: פנימיות התורה קומט צו מגלה זיין די אחדות הפשוטה³² פון אויבערשטן אין וועלט, אַז ניט קוקנדיק וואָס עס זיינען פאָראַן אַ ריבוי נבראים איז דער ריבוי ניט קיין סתירה צו דער אחדות הפשוטה של הקב"ה³³, ווייל, אדרבה, דער ריבוי גופא נעמט זיך דוקא מצד דער אחדות הפשוטה פון אלקות, ווי ס'ווערט ערקלערט בכמה מקומות³⁴.

וויבאַלד די אמת'ע מציאות פון וועלט איז די אחדות הפשוטה פון אלקות, דערפאָר דריקט זיך אויס אַט די אחדות אויך אין דער מציאות פון וועלט גופא, אַז אין וועלט גופא איז דאָ דער ענין ה"אחדות".

און דער ענין – די אחדות וואָס איז פאָראַן אין וועלט (וואָס בפנימיותה איז עס די אחדות הפשוטה פון אלקות) – ווערט מער און מער נתגלה מיט דער התפתחות פון חכמות העולם:

אַמאָל האָט מען געמיינט, אַז יעדערער פון די טבע־כוחות איז אַ כח נפרד בפ"ע, און אַז דער חומר פון יעדער מציאות אין וועלט איז צונויפגעשטעלט פון מערערע פאָרשידענע יסודות (עלעמענטן); אָבער

(31) להעיר מהמשך הזהר (דלעיל הערה 5): ובהווא זמנא אתגליא לכלא הה"ד (צפני' ג, ט) כי אז אהפוך אל עמים וגו'.

(32) „אחדות פשוטה, אחדות הוא מבלי בחי' ריבוי כלל ופשוט הוא מבלי התחלקות כלל כו'“ (סה"מ תרע"ח ע' קלד).

(33) ואדרבה – כידוע המעלה ב„אחד“ על „יחיד“ – ראה תו"א נה, ב. א.מ"ב שער הק"ש פ"ח ואלך. ועוד.

(34) ראה דרמ"צ מט, א. ועוד.

(35) ראה מכתב – נדפס לקמן ע' 473-4.
(36) ראה הקדמת אבן עזרא לפי עה"ת: ולמה בי"ת בתחלה להורות כי ה' אחד והנבראים שנים שהם עצם וצורה. וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד סה"א. ולהעיר מנד קודש פ"ד ובהערות שם (וע' 19 שם). ואכ"מ.

(37) להעיר מרמב"ם הל' מלכים ספ"א (שנשמט ע"י הצנזור): וכל הדברים האלו כו' אינו אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כלו לעבוד את ה' ביחד כו', עיי"ש בארוכה. – ומכ"ש וק"ו בנדו"ד.

(38) ראה בענין השירים (עצמות כו') דסעודת המלך (דרושי עבדים היינו – סידור רצג, סע"ד ואלך. ועוד).

(39) להעיר מהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ד"ה אחר כו): והנכבד שבמושכלות לצייר לנפשו

די אחדות הפשוטה פון אלקות⁴⁰ (וואָס ווערט נתגלה אין פנימיות התורה),

וואָס דורך דעם ווערט „יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה“, בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ מקץ וש"פ משפטים תשכ"ו, ד' מרחשון וכ"ח אדר, תשל"ז)

דער „מעין“ פון תורתו של משיח (וואָס איז מגלה אחדותו של הקב"ה אין וועלט) אין אַן אופן (עכ"פ) פון אַ „מעין“ פון „וראו כל בשר גו'“ – אַז וועלט גופא ווערט אַ „כלי“ צו אחדות ה', מען זעט דעם ענין ה„אחדות“ אין וועלט גופא,

וואָס דאַן כאַפט מען זיך אַז אין אמת'ן איז די אחדות ניט עפעס אַנדערש ווי

(40) להעיר מטה"מ קונט' (דלעיל הערה 25), שע"י המשלים כו' מדברים גשמיים „מברר ומזכך הנה"א את חלקו בעולם, והיינו הדברים הגשמי אשר ע"י משיג אלקות ה"ה רואה בהם ענין האלקי והיינו מה שרואה פרטי הנמשל בהמשל ואיך שהם דבר אחד ממש כו'“, עיי"ש בארוכה.

אחדות הקב"ה כו' ששאר החכמות אינם אלא להרגיל בהם עד שיגיע לדעת האלקי כו', עיי"ש בארוכה.

התפתחות חכמות העולם כהכנה לגאולה תרגום מאידית

וכידוע מאמר הצ"צ⁶, שהקץ דביאת המשיח דשנת תר"ח, התבטא בכך שבאותה שנה נדפס הלקו"ת [שהרי החידוש דביאת המשיח הוא שאז יהי „מלאה הארץ דעה את ה' גוי"ז]; ומספר שנים לפני נדפס התו"א (בשנת תקצ"ז)⁷ - שדוקא כאשר הלימוד (דפנימיות התורה) הוא באופן כזה, נעשה ה"יתפרנסו"ן (דספרא דילך) וה"יפוצו"⁸ דמעיינות הבעש"ט, שהתגלותו היתה⁹ בסמיכות לשנת ת"ק¹⁰,

א. בשייכות לפסוקי „בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעיינות תהום רבה (וארובות השמים נפתחו)“, איתא בזה"י: „ובשית מאה שנין לשתיאה יתפתחון תרעי דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא ויתתקן עלמא לאעלא בשביעאה כו"ו - שבשנים שהחל משש מאות שנה לאלף הששי יפתחו שערי החכמה למעלה ומעיינות החכמה למטה והעולם יתתקן כדי שיוכל להכנס לאלף השביעי.

ליומי משיחא אפילו רביי דעלמא זמינין לאשכחא טמירין דחכמתא כו'. וראה דרך אמת שם. וראה בארוכה שיחה שנדפסה בסוף המשך תרס"ו. לקו"ש ח"ו ע' 206 ואילך.

(6) ראה תורת שלום ע' 237.

(7) ישע"י יא, ט. ובארוכה - רמב"ם בסיום וחותם ספרו יד התזקה, עיי"ש (ושם הל' תשובה רפ"ט).

(8) ראה היום יום ע' טו. ובכ"מ.

(9) לשון התקו"ז (ת"ו בסופו). ובהקדמת מקדש מלך לזהר: יתפרנסו... כשיפורש להם אמיתות מאמריו כו'. ובכסא מלך (לתקו"ז שם): בדרא בתראה דוקא קרוב לימות המשיח כו' (אף אשר) זה כמה מאות שנים שנתגלה כו' (כי הלימוד צ"ל דוקא באופן של) יתפרנסו כו' יפורשו מאמריו העמוקים בהקדמות שגילה האר"י וזה"ה כו' שיבינו כו' כי הלומד גירסא בעלמא הגם שיש לו שכר טוב כו' עכ"ז הסגולה דבגני' וקראתם דרוו היא כשיתפרנסו וילמדו פירושי המאמרים כו'. - ראה גם כן הקדמת הרח"ו לשער ההקדמות.

(10) אנה"ק דהבעש"ט - נדפסה בסו"ס בן פורת יוסף. ובכ"מ.

(11) שנת תצ"ד (לקו"ד ח"א לא, א. ועוד).

(12) עיין אותה ר"פ צו.

הפירוש דשני הענינים „תרעי דחכמתא לעילא, ומבועי דחכמתא לתתא“ [המרומים בפסוק הנ"ל: „נבקעו כל מעיינות תהום רבה (מבועי דחכמתא לתתא) וארובות השמים נפתחו (תרעי דחכמתא לעילא)“] הוא: „חכמתא לעילא“ היא חכמת התורה, ו„חכמתא לתתא“ - חכמות העולם;

וכפי שאכן רואים, שבזמן הנ"ל היתה התגלות יתירה בחכמת התורה, בפנימיות התורה¹¹

משיחות ש"פ מקץ וש"פ משפטים תשכ"ו, ד' מרחשון וכ"ח אדר, תשל"ז. נדפס בלקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. תרגום מאידית.

(1) פרשתנו ז, יא.

(2) ח"א ק"ו, א. - בדפוסים שלפנינו לא הובא סיום הכתוב („וארובות השמים נפתחו“). אבל ברא"ג הובא באוה"ח לזהר כאן, וכן בעטרת ראש (נה, א) משמע, שגרסי בזהר גם סיום הכתוב.

(3) רא"ג שבהערה הקודמת.

(4) ס' אשמורת הבוקר (שאלוניקי, תרי"ב)

לוהר.

(5) ועיי"ש בזהר (קית, א): וכד יהא קריב

שהכוונה בהתפתחות חכמות העולם היא (בלשון התניא¹⁷) „להשתמש בה לעבודת ה' או לתורתו“.

[אלא שכיון שלא כל מוחא סביל דא, וכפי שאדמו"ר הזקן מסיים שם „וזהו טעמו של הרמב"ם והרמב"ן ז"ל וסיעתן שעסקו בהן“, לכן, הדבר שייך רק ליחידי סגולה מסוג הנ"ל, ומי שאינו שייך לזה, אדרבה, הוא „מלביש ומטמא בחי' חב"ד שבנפשו האלקית“¹⁸].

ג. בענין זה מן ההכרח להבהיר, למרות שבעצם זהו דבר המובן מאליו: לכהנ"ל אין כל שייכות לשאלת הלימודים בקולג' או אוניברסיטה וכיו"ב, שבוה ישנו איסור חמור וסכנה (וחמירא סכנתא מאיסורא^{18*}) – כיון שכל האויר וההשקפה של דל"ת אמות אלו (במוסדות אלו בדורותנו אלה) חדורים בכפירה בהשגחה פרטית של הקב"ה, שאין שום דבר או כח שיכול להתערב בהנהגות העולם ותוקיו (עד שזה מתקבל כדבר המובן מאליו (שאינו צריך ראי') וכיסוד לכל הלימוד, שאין כל צורך להזכירו בפירושו) – ובחלק גדול מהם נלמדים לימודי מינות, אמונות עבודה זרה¹⁹ וכו'.

נברא פרטי יש בחי' חכמה שהיא ראשית הנברא ומחכמה נמשך אח"כ לשאר חלקיו כו', ע"ש. 17 ספ"ח.

18 תניא שם. – דרגות שונות בלימוד חכמות העולם לש"ש, וכן דיוק לשון התניא „שיודע... הרמב"ם ורמב"ן ז"ל" – נת' בלקו"ש חי"ב ע' 197 ואילך. 18* חולין יוד, א.

19 ראה רמב"ם פ"ב דהל' ע"ז, ה"ב: צונו הקב"ה שלא לקרות כו' ולא נהרהר כו' שלא תשאל ע"ד עבודתה כו' (עיי"ש ובה"ג).

וכמו כן התחילה אז גם התפתחות יתירה בחכמות העולם.

וצריך להבין: בשלמא זה שהתגלות פנימיות התורה היא הכנה „לאעלא בשביעאה“, מובן. שכן היות שבימות המשיח יתחדש הענין דמלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, מתאים, שלפני זמן זה, כהכנה¹³ לזה, תתגלה פנימיות התורה שהיא „מעין“ תורתו של משיח; אבל איזו שייכות יש להתפתחות והתגלות חכמות העולם עם „לאעלא בשביעאה“?

יתירה מזו: מכך שהזהר מביא את שני הענינים בחדא מחתא, מובן, שיש קשר ביניהם – שעיי"ז גופא שהתחילה אז התגלות חדשה בחכמת התורה (כהכנה לימות המשיח) הדבר „גרם“ להתפתחות חכמות העולם – וצריך להבין: במה הוא הקשר ביניהם, הרי חכמות העולם הם שלא בערך למטה (לתתא) מחכמת התורה¹⁴ (לעילא) ובפרט פנימיות התורה?

ב. העולם כולו, עם כל הנמצאים בו, נבראו „בשביל התורה ובשביל ישראל“¹⁵ וכל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו^{15*} – ומכך מובן, שתכלית ושלמות הכוונה של כל דבר נברא היא בזה שהוא מנוצל, ע"י ישראל, לעבודת ה'.

וכן הוא גם בנוגע לחכמות העולם¹⁶,

13 ראה תניא רפ"ז.

14 ראה אוה"ת בראשית תצו, ב ואילך. שמיני ע' נז ואילך.

15 אותיות דרע"ק ב'. פרש"י ר"פ בראשית. ועוד.

15* אבות ספ"ו.

16 להעיר מדרמ"צ (סא, ריש ע"ב), דבכל

אדמו"ר האמצעי^{20*}, "ראי' גשמית בעין הגשמי"; ויתירה מזו: מכך שכתוב "וראו כל בשר" - ולא "וראו כל עיני בשר" [ע"ד "ותחזינה עינינו"²¹] - משמע, שלא רק ה"עין הגשמי", אלא גם הבשר הגשמי גופא יראה, "כי פי ה' דבר".

וזוהי השייכות בין התפתחות חכמות העולם להכנה, "לאעלא בשביעאה" - כי על ידי זה שמנצלים את חכמות העולם, "לעבודת ה' או לתורתו", הדבר מסייע בהכנה ל"מעין" ד"וראו כל בשר" - ראוי' גשמית ומוחשית - בעיני עבודת ה'.

ה. דוגמא לדבר: אחד מכוחות ה"טבע", שהי' קיים מששת ימי בראשית בכל תקפו - אלא שבני האדם לא ידעו ממנו, ו"התגלה והתפתח בשנים האחרונות, הוא זה שישנה האפשרות, שקול אדם המדבר במקום מסויים ישמע תיכף ומיד בריחוק מקום, עד בקצוי ארץ, לבנה וכו' [ע"י "טלפון", או יתירה מזו²², ע"י "רדיו"]

וכמו כן לאחרונה, גם: לראותו וכל תנועותיו וכו'.

ותידוש זה בעולם - האפשרות לשמוע כל הגה והגה של אדם, באותו רגע ממש, בכל קצוי תבל ולראותו וכו' נותן ציור מוחשי בהענין, להבדיל ד"עין רואה ואוזן שומעת"²³, ואדרבא:

20* שער האמונה פכ"ה ואילך. וראה תניא פל"ו.

21 נוסח התפלה. וראה ישעי' נב, ח (הובא בתניא שם. שער האמונה רפכ"ו): כי עין בעין יראו גו'. ועוד.

22 ראה לקמן בפנים סעיף ז.

23 אבות פ"ב מ"א.

וברובם ככולם - אין כל גדרי בושה וצניעות, עד שלועגים ומתלוצצים מאלה שמתחשבים בזה, ואדרבה כל הפרוץ יותר - נעלה יותר וכו'.

וכמפורסם המצב האיום בזה בקמפוסים, פנימיות, מקומות הטיוול וכו' - ואין להאריך בדבר המבהיל בכלל, ובמדה האיומה כנ"ל בפרט.

ה"טענה" המפורסמת, שהוא (או היא) לא יבזק והוא יעמוד בניסיון וכו' - הנה מפורסם גם המענה הפשוט, שאפילו צדיק גמור ביום האחרון של שנת חייו ה"120 עלי אדמות ובתחלת היום וקודם התפלות שלו מבקש מהקב"ה "אל תביאנו לידי נסיון"^{19*}. ויש להאריך כו"כ ואכ"מ.

ד. מזה שהזהר מקשר את התפתחות חכמות העולם עם ההכנה "לאעלא בשביעאה", מובן, שהתועלת דחכמות אלו בעבודת ה' מתבטאת בענין שהוא הכנה לחידוש שיהי' בימות המשיח.

מהענינים העיקריים, שיתחדשו בימות המשיח, הוא היעוד²⁰, ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר", היינו, שהגילוי אלקות דלעתיד יהי' לא רק באופן, כנ"ל, ד"מלאה הארץ דעה את ה' גו'", אלא גם באופן של "וראו כל בשר", שהבשר הגשמי יראה את "פי ה' דבר";

כלומר, לא רק שתהי' הראי' "בעין השכל הרוחני", אלא גם (כפי שמאריך

19* בברכות השחר (ברכות ס, ב). וראה סנהדרין קו, א.
20 ישעי' מ, ה.

של תומ"צ; ולדוגמא: „לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק"²⁸.

החילוק בין ענינים מסויימים אלה לכל שאר הנבראים הוא: שאר עניני הבריאה, למרות שגם הם נבראו רק „בשביל התורה ובשביל ישראל“, אך כוונת בריאתם יכולה להתבצע גם כאשר משתמשים בהם לפועל בעניני העולם (לדברי הרשות כו'), אלא שמוזה גופא באה (אמ"כ) תועלת בעבודת ה'.

לעומת זאת על ה„זהב“ לדוגמא, נאמר ש„לא הי' העולם ראוי להשתמש בזהב“, היינו שהשימוש ב„זהב“ לצרכי העולם הוא ירידה עבור הזהב - כיון שכל טעם בריאתו הוא אך ורק על מנת שישתמשו בו לצרכי המשכן והמקדש בלבד [ורק היות שצריך שתהי' לאדם בחירה חפשית, לכן, ברא הקב"ה את הזהב באופן שאפשר להשתמש²⁹ בו גם לא „בשביל המשכן ובשביל ביהמ"ק"].

וכן הוא גם בנוגע לעניננו: היות שהזהר מקשר את התפתחות חכמות העולם להתגלות (פנימיות) התורה ו„לאעלא בשביעאה“ - זוהי גופא ראי', שזוהי כל הכוונה³⁰ בהתפתחותם [ומה שאפשר לנצל את התועלת שבחכמות אלו לענינים אחרים, זהו רק מצד הטעם דבחירה חפשית, כנ"ל].

ומה אם ה„אוזן“ שלמטה יכולה לשמוע מיד [ועד"ז ה„עין“ שלמטה - ע"י התפתחות כח טבעי אחר - יכולה לראות] את הנעשה בקצוי תבל - עאכו"כ בנוגע כביכול ל„אוזן“ [וה„עין“] שלמעלה (הנוטע אוזן הלא ישמע אם יוצר עין הלא יביט²⁴), שבוה אין כל הגבלות ח"ו; וכל מה שהאדם עושה, אפילו בחדרי חדרים, הנה - באותו רגע ממש - „עין רואה ואוזן שומעת (ובמילא) וכל מעשיך בספר נכתבים“²³.

ומאחר שאצלו ישנה דוגמא מוחשית²⁵ לענין, התכוונותו בענין של „והנה ה' נצב עליו כו' ומביט עליו ובוחן כליות ולב אם עובדו כראוי“²⁶, תהי' לא רק בדרך השגה של שכל עיוני [שלא תמיד יש לזה את מלוא ההשפעה על האדם], אלא באופן שקרוב יותר להרגשים הגשמיים של האדם ובמילא באופן שפועל יותר²⁷ על המדות שבלב ועד למחשבה דבור ומעשה.

ו. הגם שכל עניני העולם נבראו „בשביל התורה ובשביל ישראל“, אעפ"כ מצינו, שחז"ל מחלקים ענינים מסויימים ע"י ההדגשה, שהם נבראו אך ורק בכדי להשתמש בהם לענין מסוים

24 תהלים צד, ט. נת' בסה"מ קונט' ח"ב רעט, ב ואילך. ועוד.

25 ראה בארוכה סה"מ קונט' ח"א (רכו, ב ואילך) בנוגע למשלים, שע"י השגת אלקות היא במוחש ממש, עיי"ש. וראה לקמן הערה 40.

26 לשון התניא רפמ"א. וראה רמ"א או"ח בתחילתו. שו"ע אדה"ו שם (ובמהד"ת - סעיף ד' ה). ממו"נ ח"ג פנ"ב.

27 ראה שער האמונה שם (מה, א); ולהתפעל ביותר מפני שהוא מקרוב יותר כו', ע"ש.

28 שמו"ר פל"ה, א (ועיי"ש עוד כיו"ב).
29 ולהעיר מפרש"י בראשית א, ד (מדברי אגדה); מרו"ל (שבת כה, ב. פרש"י תרומה כה, ה) בנוגע ל„תחש“. ועוד.
30 ובמילא שווהי כל מציאותו - ראה בארוכה לקו"ש ח"ט ע' 192 ואילך.

רק לקלוט את הקול ולשנותו באופנים שונים, אך לא לחדש קול).

נמצא, שע"י השימוש בחכמות העולם להפצת פנימיות התורה ישנו מעין של: (א) „מלאה הארץ דעה את ה' גו"י" - ללא שום הגבלות, בכל מקום ומקום. (ב) באופן של „וראו כל בשר גו"י" - הקול נשמע בגשמיות באותו רגע ממש.

ח. אמנם גם ענין הנ"ל הרי זהו רק השימוש בחכמות העולם לענין שני - לענין של תומ"צ, ואילו בחכמות מצד עצמן לא נכרת השייכות לקדושה; ההתאחדות האמיתית בין חכמות העולם והתורה היא, כאשר בחכמות העולם גופא נראים ענינים דפנימיות התורה.³¹

אחד הענינים העיקריים שרואים במוחש: פנימיות התורה באה לגלות את האחדות הפשוטה³² של הקב"ה בעולם, שללא הבט על כך שישנם ריבוי נבראים הרי הריבוי אינו בסתירה לאחדות הפשוטה של הקב"ה³³, שכן, אדרבה, הריבוי גופא שורשו מצד האחדות הפשוטה דאלקות דוקא, כמבואר בכמה מקומות.³⁴

ומאחר שהמציאות האמיתית של

היינו שבוה גופא, שאפשר להפיק תועלת מחכמות העולם בעבודת ה' (ע"ד הנ"ל סעיף ד') לא נשלמת התכלית האמיתית בהתפתחותם (כי אז הם עצמם הינם רק ענין של רשות (עולם) שממנו מגיעה תועלת מסוימת בעניני עבודת ה').

אלא אמיתית הכוונה בהתפתחותם היא, כאשר משתמשים בחכמות העולם עצמן לענין של תומ"צ; ויתר על כן: היות שהזהר מקשר את התפתחותם לזמן התגלות פנימיות התורה, צריך לומר, שעיקר המכוון בהם הוא ניצולם להתגלות והפצת פנימיות התורה.

ז. כמדובר לעיל (סעיף ד'), מתבטא החידוש דימות המשיח בשני ענינים: „מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", וזה גופא באופן של „וראו כל בשר גו"י"; וכעין זה הוא גם בהחידוש והמכוון דניצול חכמות העולם להפצה, להבדיל, דפנימיות התורה (שהיא כנ"ל „מעין" תורתו של משיח) - כיון שע"י ההפצה באופן זה הגילוי דפנימיות התורה כהכנה לתורתו של משיח הוא באופן (עכ"פ „מעין") שני ענינים הנ"ל „מלאה הארץ גו"י", „וראו כל בשר גו"י".

דוגמא לדבר: כאשר משתמשים ב„רדיו" להפצת פנימיות התורה, עי"ז נשמע הענין הנלמד דפנימיות התורה - בגשמיות, ובכל קצוי תבל;

ויתירה מזו: דברי החסידות הנלמדים ב„רדיו" חודרים בכל העולם, אפילו במקום בו אין כלי-רדיו לקלוט את הקול (כפי הידוע, שהקול מתפשט בכל מקום, בכל קצוי תבל, ולא רק בכח אלא גם בפועל - וכלי-הקליטה בכוחו

31) להעיר מהמשך הוהר (דלעיל הערה 6): ובהוא זמנא אתגליא לכלא הה"ד (צפני' ג, ט) כי אז אהפוך אל עמים וגו'.

32) „אחדות פשוטה, אחדות הוא מבלי בחי' ריבוי כלל ופשוט הוא מבלי התחלקות כלל כו"י (סה"מ תרע"ח ע' קלד).

33) ואדרבה - כידוע המעלה ב„אחד" על „יחיד" - ראה ת"א נה, ב. אמ"ב שער הק"ש פ"ח ואילך. ועוד.

34) ראה דרמ"צ מט, א. ועוד.

התורה, כהכנה ל"יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה"³⁷:

הגילוי דפנימיות התורה מביא ממילא³⁸ גם את התפתחות חכמות העולם, כי על ידם³⁹ הוא ה"מעין" דתורתו של משיח (שמגלה את אחדותו של הקב"ה בעולם) באופן של (עכ"פ) "מעין" ד"וראו כל בשר גו'", - שהעולם גופא נעשה "כלי" לאחדות ה', שרואים את ענין האחדות בעולם גופא, שאז מגיעים למסקנה שבאמת אחדות זו אינה ענין אחר מאשר האחדות הפשוטה דאלקות⁴⁰ (המתגלה בפנימיות התורה), שעיי"ז "יתתקן עלמא לאעלא בשביעאה", בקרוב ממש.

העולם היא האחדות הפשוטה דאלקות, לכן מתבטאת אחדות זו גם במציאות העולם גופא, שבעולם גופא ישנו ענין ה"אחדות".

וענין זה - האחדות שישנה בעולם (שבפנימיותה היא האחדות הפשוטה דאלקות) - מתגלה יותר ויותר עם התפתחות חכמות העולם:

פעם סברו, שכל אחד מכוחות הטבע הוא כה נפרד בפ"ע, ושהחומר של כל מציאות בעולם מורכב מריבוי יסודות שונים; אך ככל שהתקדמה התפתחות חכמות העולם, הגיעו יותר להכרה שריבוי ופירוד זה בהרכב היסודות הוא רק ענין חיצוני, אופן הצירוף של חלקים, צמצום והתפשטות שלהם וכו' והלכו ומיעטו בסכומם - עד להכרה שנקודת המציאות של העולם בנוי מאיחוד של שני ענינים כמות ואיכות (חומר נושא הכח והכח) [אחדות הפשוטה היא ב(ומצד) אלקות³⁵ - ולכן מציאות הנברא, מצד עצמה, מבוססת על התאחדות שני פרטים - כמות ואיכות³⁶].

וזהו הקשר בין התפתחות חכמות העולם להתגלות, להבדיל, דפנימיות

37) להעיר מרמב"ם ה' מלכים ספ"א (שנשמט ע"י הצנזור): וכל הדברים האלו כו' אינן אלא לישר דרך למלך המשיח ולתקן העולם כלו לעבוד את ה' ביחד כו', עיי"ש בארוכה. - ומכ"ש וק"ו בנדו"ד.

38) ראה בענין השירים (עצמות כו') דסעודת המלך (דרושי עבדים היינו - סידור רצג, סע"ד ואילך. ועוד).

39) להעיר מהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ד"ה אחר כן): והנכבד שבמושכלות לצייר לנפשו אחדות הקב"ה כו' ששאר החכמות אינם אלא להרגיל בהם עד שיגיע לדעת האלקי כו', עיי"ש בארוכה.

40) להעיר מסה"מ קונט' (דלעיל הערה 25), שע"י המשלים כו' מדברים גשמיים, מברר ומזכך הנה"א את חלקו בעולם, והיינו הדברים הגשמיים אשר ע"י משיג אלקות ה"ה רואה בהם ענין האלקי והיינו מה שרואה פרטי הנמשל בהמשל ואיך שהם דבר אחד ממש כו', עיי"ש בארוכה.

35) ראה מכתב - נדפס בלקו"ש חט"ו ע' 4*3*47.

36) ראה הקדמת אבן עזרא לפי' עה"ת: ולמה ב"ת בתחלה להורות כי ה' אחד והנבראים שנים שהם עצם וצורה. וראה רמב"ם ה' יסוה"ת פ"ד סה"א. ולהעיר מבר קודש פ"ד ובהערות שם (וע' 19 שם). ואכ"מ.

לעילוי נשמת

הבחור התמים

מיכאל ע"ה בן יבדלחט"א
הרה"ח ר' יהודה ליב שליט"א

ראסקין

הוקדש ע"י:

לעילוי נשמת
השלוחה
מרת אלישבע בת ר' חיים הלוי
פיקרסקי
ע"ה

לעילוי נשמת
דבורה פיגא בת ר' שמעון ("הצדיק")

לזכות

דבורה לאה בת פרידא הינדא שתחי'
לרפואה שלימה קרובה

לזכות

התמימים בכל רחבי תבל
שהשקיעו רבות מזמנם ומרצם
בלימוד עניני גאולה ומשיח
ועי"ז מזרזים את ביאת המשיח
שיזכו להכין את עצמם והעולם כולו
לקבלת פני משיח צדקנו